

Словото

СЕДМИЧНО ИЗДАНИЕ НА СЪЮЗА НА БЪЛГАРСКИТЕ ПИСАТЕЛИ, ОСНОВАН 1913 г. С ПОЧЕТЕН ПРЕДСЕДАТЕЛ ИВАН ВАЗОВ

ЛИТЕРАТУРА, ИЗКУСТВО, ОБЩЕСТВО

ДНЕС

Абонамент

Всеки месец до 15-о число на 2020 г., във всяка пощенска станция, можете да се абонирате за вестник „Словото днес“:

за 1 месец - 4 лв.
за 3 месеца - 12 лв.
за 6 месеца - 24 лв.
за 10 месеца - 40 лв.

Каталожен
№ 115

100 години от рождението на Леда Милева

Моята прекрасна леля

Андрей Аврамов

За мен Леда Милева винаги е била не само близък роднина, а човек на духа и изкуството. Израснал съм толкова близо до нея, но до последните й дни имах усещането за несъизмеримост, въпреки че и моята театрална професия е творческа. Огромната й култура и вкус, съчетани с организаторска дарба и възискателност, сякаш създаваше около нея някаква аура. Способността й да бъде в крак с най-новите културни явления в света ми позволяваше през годините и аз да се докосна до тях. Много са случките, които са запечатани в съзнанието ми, но ще спомена само няколко, които създадоха у мен уважение към интелекта, изтънчеността и чувствителността на тази изключителна жена.

Когато бяхме деца, очаквахме на празниците да получим играчки, дрешки и всичко друго, което в онези бедни години не можехме да си позволим. Леля ми неизменно ни подаряваше книги! И то стойностни автори, за някои от които даже не бях чувал. Една от тези книги, които и до днес са в библиотеката ми, изгълтах на един дъх – „Стършел“ на Етел Войнич.

По-късно, когато любопитството ми към световните културни новости се изостри, а Желязната завеса трудно пропускаше филми, книги, пиеси и музика от „гнилия Запад“, пак в дома на леля ми гледах токущо появилия се филм-музикъл „Уестсайдска история“ с портативен проекционен апарат на 16 мм лента. И когато като генерален директор на Българската телевизия Леда Милева „пробута“ великолепния музикъл „Човекът от Ламанча“, единственото, което казах, беше: „Шапка ти свалям, лельо Леда!“ Тя имаше афинитет към този жанр, това се вижда в собствените й драматургични творби и смятам, че до голяма степен повлия и на моите пристрастия.

Свидетел съм как Леда Милева участваше при поставянето на нейните пиеси в Младежкия театър. Тогава аз бях актьор и играх ролята на гущер в постановката на „Пътешествие в джунглите“. Тя идваше на репетициите и деликатно, но настойчиво правеше бележки. Самата тя притежаваше удивително чувство за хумор, но не понасяше дебелишките шеги, с които някои колеги „обогатяваха“ ролите си. Непрекъснато напомняше да си представяме, че в залата са деца и ние играем за тях. За съжаление, пак в Младежкия театър, тя беше много огорчена от повторната постановка на най-хубавата й пиеса „Когато куклите не спят“. Нескоропното „осъвременяване“, немотивираните промени и прекаляването с външни ефекти така я възмутиха, че тя отказа да дойде на премиерата.

Имам и един режисьорски „грях“ към нея. Освен трите успешни детски пиеси, тя написа и четвърта, която ми предложи да поставя. Не се получи. Проблемът беше следният: в предишните пиеси героите бяха кукли и животни и малките зрители с готовност приемаха условията на играта, а в тази пиеса действащите лица бяха деца и аз не вярвах, че възрастните актьори ще бъдат убедителни в детските роли. Изтъкнах пред нея моите задръжки и тя като че ли се съгласи. Мисля, че по-късно пиесата се излъчи по радиото.

Това бе за мен моята леля Леда – човекът, който вдъхновено продължи делото на гениалния си баща.

5 бр. (976),
6.2.2020,
година XIX - 1,00 лв.

Худ. Стайо Гарноев

Идеологическата грешка на холивуд

Александър Гочев

Верноподаническият неолиберален Холивуд направи грешка с филма Joker, с неговото скрито и скривано послание: Ежедневието като филм на ужасите. И то къде – в цитаделата на демокрацията. Просто заравяне на главата в пясъка с цел да не се възприема като отражение на реалното насилие. Образът на Джокера, този на екстремален nihilism, саморазрушително насилие с кикотене пред отчаянието на другите, образ на морална перверзия, не носи каквото и да е позитивно послание.

Търсенето на изход си е проблем на зрителите, оставени на „дъното“ с внушението, че съвсем не е достатъчно да играем рекламираната игра на тези които управляват света – играта, породила Джокера, т.е. да приемем, че неолибералната демократична система е най-добрата възможна, че е достатъчно само малко да се коригира като се направи по-толерантна. В това „по-толерантно“ направление днес всеки може да изглежда социалист: Бил Гейтс твърди, че е социалист, Марк Цукерберг казва, че е социалист, Бърни Сандерс, кандидат-президент, предлага социалистическа платформа. Образът на Джокера, обаче, е с много по-радикално послание. Той резонира по-скоро с картината на Казимир Малевич, „Черен квадрат“: фундаментално изчистен протест-редукция до нищото. (Славой Жижек, философ; Майкъл Мур, режисьор с Оскар по документалистика).

На стр. 4-5

Поезия: стр. 4, 5, 8, 9

Проза: стр. 1, 5, 6, 7, 13, 14, 15

Критика: стр. 1, 3, 4, 10, 11, 12, 16

Съобщение

Съюзът на българските писатели приема до 14 февруари книги на български автори, публикувани през календарната 2019 г. (в два екземпляра) за участие в годишните литературни награди на СБП за най-добра книга в жанровете поезия, проза, литературна критика, публицистика и документалистика, детска литература. Книгите се приемат на адрес: София 1000, ул. „Шести септември“ 35, ет. 2, Съюз на българските писатели.

Вести, събития, книги

Наши автори в чужбина

• Уругвайското литературно издание „Ел Монтевидеоано, лаборатория за изкуство“ в броя си от 25 декември 2019 г. е публикувало цикъл стихотворения от Петър Велчев, написани на испански език.

• На 29 януари журналистическо дружество „Писател“ откри новия творчески сезон. Трета година Артгалерия „Сердика“, благодарение на подадената ръка от ръководството на община „Възраждане“, приютява творците в своя великолепен салон, където се провеждат различни и интересни срещи, рецитали, авторски вечери. Първата вечер беше посветена на поета Георги Драмбозов, а поводът беше неговата новоиздадена стихосбирка „Апология на тъгата“.

Вечерта откри председателят на дружеството Виолета Станиславова, която предаде щафетата на Драмбозов. Съгласно подготовения от него сценарий той започна със създаденото специално за приятелите от дружеството стихотворение, което бе предоставено на Александра Ивойлова с предложение да създаде музика по него и то да се превърне в песенна емблема на дружеството. Свои стихове, посветени на Г. Драмбозов прочетоха Матей Шопкин и Кирил Божинов, а поздравления към него отправиха Боян Ангелов и Димитър Христов; на тържеството присъстваше и Тина Драмбозова, представител на ръководството на НЧ „П. П. Славейков“. Вечерта продължи с много настроение, редуваха се песни и стихотворения. Като своеобразно отбелязване юбилейната годишнина от рождението на Павел Матов, Славимир Генчев изпълни песни по негови стихове. Инициативата, подета още в началото от В. Станиславова за представянето на отделни творци и годишнини, се превърна в традиция, която обогати атмосферата на Артгалерия „Сердика“ с нови художествени моменти. Досега творчески вечери са имали Иван Есенски, Димитър Христов, Петя Цолова, Петър Динчев, Анелия Янковска-Сенгалевич, Ася Дертлиева, Стоян Чобанов, Валентина Михайлова, Александра Ивойлова.

Следващата вечер-портрет (последната сряда на февруари) ще бъде посветена на творчеството на Нико Стоянов.

• На 30 януари в галерия-книжарница „София Прес“ се състоя премиера на новата книга с разкази от Валя Василева „Сезоните на живота“. Белетристичният сборник бе представен от Благвестта Касабова. Писателят Йордан Антов, член на СБП и директор на издателство „Лексикон“ също говори за нея, а писателят Тео Буковски прочете разказ от „Сезоните на живота“. Председателят на СБП Боян Ангелов направи кратък анализ на творчеството на В. Василева с отправки към други нейни произведения, отпечатани в издателство „Български писател“. От името на СБЖ авторката беше приветствана от Краси Титянова. Присъстваха писателите Миладин Апостолов, Александър Михайлов, Стоянка Боянова, Минко Танев, Лозинка Йорданова, Лидия Николова, Весела Люцканова, Трендафил Василев, Петър Динчев и др.

• Излезе от печат бр. 209 на старозагорския вестник „Литературен глас“, редактиран от писателя Йордан Атанасов. В изданието са посветени редове на 120-годишнината от рождението на един от най-задълбочените литературни летописци, автор на животописи на български писатели и аналитични творби Владимир Русалиев. Представен е художественият фотограф Зафер Галибов, публикувани са стихотворения от Атанас Звездинов, Виолета Бончева, Димана Иванова, Кристина Божинова, Николай

Дялков, Петя Цолова; отзиви от Иван Д. Христов за две критични книги на Благвестта Касабова и на Иван Митев за книгата на Иван Енчев „Добрата дума“, разкази от Янислав Янков и Банко П. Банков; статии за Хюсеин Мевсим и Георги Шейтанов и др.

Дялков, Петя Цолова; отзиви от Иван Д. Христов за две критични книги на Благвестта Касабова и на Иван Митев за книгата на Иван Енчев „Добрата дума“, разкази от Янислав Янков и Банко П. Банков; статии за Хюсеин Мевсим и Георги Шейтанов и др.

Дялков, Петя Цолова; отзиви от Иван Д. Христов за две критични книги на Благвестта Касабова и на Иван Митев за книгата на Иван Енчев „Добрата дума“, разкази от Янислав Янков и Банко П. Банков; статии за Хюсеин Мевсим и Георги Шейтанов и др.

• На 31 януари т.г. в изложбена зала „Рафаел Михайлов“ – Велико Търново, се проведе общоградско тържество по повод 80-годишнината от рождението на поета, драматурга, изящният майстор на сонета Радко Радков. То бе под патронажа на кмета на града Даниел Панов и е първата по рода си изява от националния форум „Литературно Търново“. Свои спомени за твореца споделиха Матей Шопкин, проф. Николай Даскалов, Марин Кадиев, проф. Иван Харалампиев, който подари на дъщерята на Радко Радков – Мария, като експонат за бъдещия му музей, оригиналния ръкопис на последната му драма „Севт III“. Прочетен бе поздравителен адрес към почитателите на твореца от името на СБП и неговия председател Боян Ангелов.

Радко Радков е двукратен носител на наградата „Солензара“, връчена му за драмите „Теофано“ и „Всенародно бдение за Апостола“. Преди събитието бе открита и фотоизложба за живота и творческата дейност на Радко Радков.

• Национален поетичен анонимен конкурс на името на Пенчо Славейков

Народно читалище „Пенчо П. Славейков 1921“ обявява XVI-тия Национален поетичен анонимен конкурс на името на своя патрон. Изпратете до 15 април 2020 г. в голям пощенски плик до 3 свои стихотворения, в 3 екземпляра. Данните за автора – име, фамилия, адрес и телефон за обратна връзка – сложете в малък, запечатан плик, вътре в големия. Тричленно жури ще оценява творбите. Наградите са: първа – 150 лв., втора – 100 лв., трета – 80 лв. и пет награди по 50 лв. Резултатите от Конкурса ще се обявят на 23 април 2020 г./четвъртък/, от 18 ч., в зала „Пенчо Славейков“ на читалището. Нашият адрес е: 1407 гр. София, бул. „Черни връх“ №35, за Конкурса, П.К. 33.

„Поезията на Георги Душански като стилстика и идейно-художествена насоченост изпълнява родолюбива задача. Стиховете му са своеобразен релеф на днешната наша действителност и са обвързани с духа на новото време, с кардиналните му проблеми, които определят живота и съдбата на днешния българин. „Прескъпо си платила“ е заредена с емоционални контрасти, с осезаема гражданска съвест и стремеж към опазване на борческите традиции и елементите на рационализъм в нашата лирика. Душански представя днешната действителност и тъжната участ на родната обективно и с болка – той е успял да съчетае публицистичния патос с лиричното чувство и в резултат се е получила една ярка картина, която носи неговия специфичен авторски почерк. С усет за драматизма на днешния ден поетът е успял да постигне и единството между социалните алюзии и изповедността, характерна за съкровените състояния на душата. Тази книга е честна, откротена и

ярка апология на стойностното, вечното, дълбоко човешкото и прекрасното, което крепи и вдъхва надежда на живота – да продължава, да не се отчайва, да намира сили и воля за творчество и съзидание.“

Благвестта Касабова

Георги Душански „Прескъпо си платила“, ИК „Пропелер“, С., 2019 г.

Върху триста страници в седем раздела Христо Черняев е разположил кардиограмите на своя богат на срещи, случки, събития и творчески мигове живот. „Перо, натопено във времето“ всъщност е своеобразна биография не само на автора и неговия литературен талег през човешкото му време, но и на самото време, на епохата, в която се е състояла художествената му зрелост – с перипетиите, успехите и неуспехите, със сладките и горчиви моменти, съпровождащи всяко движение през тежката сплав на художественото слово. В тази книга ще срещнем лица и дни, в които са се състояли събития, станали нарицателни впоследствие; ще се пошегуем във взаимоотношения, които са и характеристика на самия Христо Черняев. Ще прочетем редове, които хвърлят светлина върху акценти, станали публично достояние в един или друг период. Христо Черняев е не само щедър и подробен в детайлите и портретуването – той е достатъчно обективен и добронамерен, за да съзрем зад видимите неща духа на едно одарено, наистина творческо и съзидателно време, което е намерило и своето достойно перо.

Покана

На 12.02.2020 г. (сряда) от 18.00 ч. в галерия-книжарница „София-прес“ ще се състои премиера на „Дубльор за Ада“ – стихосбирка от Анжела Димчева. Книгата ще бъде представена от Боян Ангелов. С участието на Здравка Евтимова – председател на българския П.Е.Н., и Бойка Драгомирецака – рецитал на английски език. Водещ: Райна Дамяни.

Словото

„Словото днес“ - издание на Съюза на българските писатели, основан 1913 г.

Адрес на редакцията: 1000 София, ПК 608, ул. „6 септември“ 35, тел. 02/987-38-96

E-mail: slovotodnes@abv.bg

Сайт на СБП: sbp.bg

Главен редактор: Надя Попова
Редактор: Иван Есенски
Графичен дизайн: Виолета Станиславова

Дежурен редактор: Иван Есенски

Редакционен съвет:
Боян Ангелов, председател
Анжел Вагенщайн, Драгомир Шопов,
Елка Няголова, Иван Гранитски, Панко Анчев, Петър Анастасов, Петър Андасаров, Чавдар Добрев, Мюмюн Тахир

Сметка за превеждане на суми за членски внос, дарения, реклами и др.:

Сдружение „Съюз на българските писатели“
УНИКРЕДИТ БУЛБАНК
IBAN:BG 85UNCR
76301008126403
BIC: UNCRBGFS

Редакцията на вестник „Словото днес“ не приема текстове на пишеща машина. Приемат се само материали, които не надхвърлят 10 000 знака, изпратени на електронния адрес. Ръкописи не се рецензират и не се връщат.

КОРЕСПОНДЕНТИ:

Бургас - Роза Боянова, 0895/ 506 211; Варна - Станислав Пенев, 0878/ 63-22-69; Велико Търново - Георги Н. Николов, 0879/ 26-50-03; Видин - Ненчо Славчев, 0885/70-87-03; Димитровград - Петко Каневски, 0878/ 66-40-52; Карлово - Красимир Власев, 0882/ 41-04-19; Лом - Юлий Йорданов, 0885/ 27-10-77; Плевен - Лалка Павлова, 0878/ 95-35-99; Пловдив - Диана Павлова, 0896/38-76-64; Разград - Димитър Петров, 0896/ 08-64-12; Русе - Анята Коларова, 082/58 89 09; Сандански - Мария Маринова, 0893/ 68-76-60; Ст. Загора - Йордан Атанасов; 0888/ 79-01-35; Хасково - Ели Вилева, 0898/ 59-19-49; Ямбол - Димитър Бечев, 0878/ 29-48-02; Рада Добринова - кореспондент от Швеция.

Човек на духа

Иван Гранитски

Имам чувството, че Леда Милева не си е отишла от тази пуста и печална земя завинаги, а само е заминала на далечно пътешествие. Впрочем и многогранното ѝ творчество, и впечатляващата ѝ обществена дейност, и богатият ѝ личен живот са своеобразно продължително пътешествие из естетическите общественостранствата. Провидението ме дари със запознанството и близкото приятелство на тази удивителна личност. През последния четвърт век ние имахме над хиляда и петстотин лични срещи, съвместни пътувания, безбройни премиери на нейни книги, литературни четения, дискусии, кръгли маси, мащабни културни проекти с участието на най-изявени съвременни български творци – учени, писатели, художници, музиканти, режисьори, актьори и т.н.

Леда Милева бе удивително подреден и организиран човек. За всяка наша среща тя се подготвяше с листче, на което са подредени и степенувани конкретните съвместни задачи и проекти. Благодарение на нейната несломима воля, настойчивост и постоянство, издателство „Захарий Стоянов“ успя да извърши истински подвиг – отпечатването на пет тома съчинения от Гео Милев (почти академично издание с нови коментари, анализи, бележки), богато илюстрирано томче с творбите на Гео Милев за деца и юноши, както и фундаментално изследване на Ружа Маринска, посветено на пластическото наследство на Гео Милев, петнадесет тома нови критически изследвания и спомени за Гео Милев, за неговия баща Милю Касабов, за естетико-художествения кръг от автори, преводачи, художници и пр. около списанията „Везни“ и „Пламяк“. А също така четири тома съчинения от самата Леда Милева и десетки преиздания на емблематични нейни творби като „Зайченцето бяло“, „Карнавал в гората“, „Балончето и куклата с розовата рокля“ и пр.

Леда Милева беше във висша степен човек на духа, истински благороден наследник и продължител на делото на великия си баща Гео Милев. Цялостната ѝ обществена дейност и лично творчество бяха стратегически насочени към съхранението на отечествената идентичност, културни традиции и морални принципи. Макар че за творци от нейния ранг никак не върви да говорим в минало време. Те са по-живи от редица самолюбиващи се персони, щедро и небезкористно издържани от чужди фондации, които днес нагло се шляят из публичното културно пространство и се представят за нещо повече от естетически инфузории.

През годините неведнъж съм писал за Леда Милева. В „Книга за Леда“ са включени спомени и есета от нейни съвременници, приятели и съратници (позволих си да публикувам и мой текст, писан в началото на миналото десетилетие).

Приказният свят на Леда Милева

1

Трудно бихме могли да си представим съвременната детска литература без впечатляващото и блестящо творческо присъствие на Леда Милева. Няколко поколения деца и юноши израстват с нейните прелестни и вълнуващи книги. Тази авторка притежава въображение, способно да мечтае и да създава приказки. Присъщ ѝ е рядко срещаният усет за границата между измислицата и реалността, тя е разгадала чудната детска способност за самосъздаване на свое особено пространство и време (колкото реални, толкова и фантастични), които се подчиняват предимно на прищевките на играта.

Повече от шест десетилетия Леда Милева изследва невероятната вселена на детското съзнание. Като търсач на нови светове, тя витае заедно с невинните млади духове във фантастичните селения на загадката, примамливото, приключението. Леда Милева открива, че детето знае нещо свръхважно, убягващо на възрастните – всичко в природата е живо, всичко се превъплъщава и преминава от едно в друго състояние. Растенията имат чувствителност и могат да бъдат добри и лоши, животните, птиците и влечугите могат да имат човешки черти, а хората, доколкото въплъщават силите на злото и на мрака, приемат формата на злите животни.

Детското съзнание пътува през времето и пространството. Детето искрено вярва, за разлика от възрастния, че съществуват великани и джуджета, че вятърът може да свири на флейта, а дъждът е барабанчик. Тъкмо тази невероятна разкрепостеност на съзнанието на малкия човек усеща с художествената си интуиция Леда Милева. И когато пише своите стихотворения, малките поеми, приказки или пиеси, тя всъщност помага на детето да открие своите мечти, да разгърне

своята фантазия, да развие своето въображение.

Отдавна за нея се говори като за класик на детската литература. Хиляди дечица знаят наизуст нейни стихотворения. Не само легендарното „Зайченцето бяло“, но и „Хубавец“, „Дует“, „Дървено конче“, както и някои хумористични стихотворения за малките ученици като „Тайна“, „Лакомчо“, „Гица-бърборица“, „Запаянко“ и др. Ето например прелестното „Тихо“:

*Цял ден са слушали ушенцата,
цял ден бърбориха устенцата
и две крачета без умора
до тъмно тичаха по двора.
Какво не пипаха ръчичките,
къде не гледаха очичките!
А щом е все така заето,
кога ли ще расте детето?...*

Отляво надясно – Дико Фучеджисев, Иван Гранитски, Леда Милева и Никола Инджов

2

Стигнала почтена възраст (тя е родена на 5 февруари 1920 година в семейството на писателя Гео Милев), тази неуморима и като творец, и като организатор авторка има може би десетки хиляди срещи с по-малки и по-големи деца из цялата страна, а пък и в чужбина. И навсякъде се получава магията на творческото съприкосновение, запалва се благородната искра на общуването между творец и чиста, наивна и ангелично извисена детска душа.

Ето един поразителен пример. В детска градина денце с ококорени от възторг очи пита: „Госпожо Милева, вие жива ли сте?“ То може би си мисли, че поетесата е едва ли не паметник. При друга среща на въпрос на учителката: „Е, харесва ли ви авторката на „Зайченцето бяло“ и „Сиводрешко и Бързобежко“?“, едно дете простодушнo отговаря: „Мислехме, че е още по-хубава.“ Самата Леда Милева възприема подобни изказвания като комплимент.

Тези и стотици други случаи обясняват защо в детското съзнание Леда Милева със своите герои зайченца, мецани, лястовички, шишарки, балони, влакчета, юначета с калпачета, лисанки, фламинго и т.н. вече е извисена като класик на детската литература.

3

Леда Милева се оттласква от българската фолклорна традиция, за да насити своите приказни словесни пейзажи и сюжети със съвременната чувствителност, с нравствените проблеми на българското общество в края на ХХ век. В такъв смисъл можем да кажем, че нейните творби са своеобразни възпитателни пътешествия в света на доброто, лъчезарното, мечтата. Но до нравствената поука малките пътешественици стигат сами, водени от светозарната светлина на благородството, приятелството и любовта. Героите в творбите на Леда Милева преживяват раждането на доброто в собствените им души, те неусетно възмъжават, борейки се с препятствията по пътя. Много светлина, галювен блясък и нравствена мекота има във внушенията на Леда Милева в нейните стихотворения, приказки и поеми.

Тя е автор на над четирийсет книги. Многократно са издавани нейни еднотомни избрани творби. А през 1970 година издателство „Български писател“ поднася

на читателите нейни избрани произведения в два тома. Издателство „Захарий Стоянов“ предлага четиритомно издание, което за първи път дава по-широк и многогранен поглед върху творчеството на тази бележит авторка. Първите три тома съдържат произведения за деца.

Том 1. „Двете пътечки“, стихотворения.

Том 2. „Изгубеното хвърчило“, приказки и малки поеми.

Том 3. „Когато куклите не спят“, пиеси за голяма театрална сцена, за куклен театър и радиопиеси.

А том четвърти „Светлини и сенки“, за пораснали деца, включва поглед към родовете корени и извървените пътеки; спомени за известни български и чуждестранни писатели; есета и интервюта по проблемите на детската литература и по актуални обществено-политически въпроси.

Разбира се, нейният разностранен творчески талант и богатата ѝ личност имат още редица превъплъщения – преводач от няколко езика (главно английски, към който проявява интерес още от времето на учението си в Американския колеж); повече от шест десетилетия тя неуморно се труди на попрището на преводаческата дейност и превежда някои от най-интересните американски, английски и африкански поети и белетристи; бивш генерален директор на БНТ, дългогодишен представител на България в ЮНЕСКО (между другото, Международната година на детето 1979 бе отбелязана именно с „Красивото плашило“ на Леда Милева в превод на френски език – издание на ЮНЕСКО), председател на българския ПЕН център, председател на Съюза на преводачите в България, основател и главен редактор на сп. „Панорама“ и т.н., и т.н. Но несъмнено онова, което обяснява и осмисля истински творческото ѝ дело, е детската литература.

И накрая нека не забравяме факта, че Леда Милева носи отговорността да бъде наследник на великия български писател и интелектуалец Гео Милев.

Малко са в новата история на българската литература и култура личностите, които светят със своя собствена светлина, а не с отразеното сияние на своите прочути родители. Леда Милева е от тях. Литературната и обществената ѝ дейност е ярък пример за висок социален и художествен морал. Без нейните дългогодишни усилия трудно бихме си представили изследването и популяризирането на духовното наследство на великия ѝ баща Гео Милев.

Леда Милева

ХАРМОНИКА

*Устна хармоника купи ми леля,
Свирия с хармоника цяла неделя.
Свирия от сутрин до мръкнало чак,
вечер си лягам с хармоника пак.*

*Слуша ме котката, без да мяучи,
слуша, не лае съседското куче.
Весела песен засвирия ли аз,
всичките кукли ме слушат в захлас.*

*Почна да свирия игриви хорца —
спират пред портата десет деца.
Всички се радват, за всички е ясно —
с устна хармоника свирия прекрасно!*

*Баба едничка ме гледа накриво,
мисли навярно, че свирия фалшиво.
Ту ми се кара, ту страшно се мръщи,
днес ме изгони направо от къщи.*

*Как да преглътна, кажете, това?
Седнах на двора, наведох глава,
после засвирих мелодия жална...
Бабо, ти просто не си музикална!*

Александър Гочев

От стр. 1

Днес протести срещу неолибералното статукво, срещу „най-добрата възможна система“, избухват по целия свят и даже в области със сравнително висок просперитет, а и с различни политически системи – Хонг Конг, Франция и Каталония са примери за това. Освен искания, засягащи икономиката, се изтъква на преден план необходимостта от колективни и индивидуални свободи, лично достойнство и смислен живот.

Така се вижда и общото с екологичните движения и феминистките сражения, имайки предвид истинските феминистки проблеми, а не санитарно обработените холивудски модели на движението MeToo, използвано често за разчистване на лични сметки. За реални проблеми на жените можем да се огледаме например в Мексико Сити където десетки жени са отвлечани всеки месец от градското метро посред бял ден и даже вагони само за жени не решават проблема. И това е ситуацията само в метрото.

„Добре дошли в ада: миньорският град Ла Ринконада в Перу“ е заглавието на статията от Андре Витчек, философ, новелист, продуцент на филми и разследващ журналист. Град-квинтесенция на турбокапитализма с мини за злато, разположен на 5000 м. над морското равнище, най-високото населено място в света с 50 000 жители, много от които натровени с живак. Място, където никой не знае броя на редовно насилваните жени и деца, място на безогледна проституция, където закон и ред не съществуват, където млади момичета са изпращани да „рециклират“ градски и промишлени боклуци и всички мъже работят в животински условия с надеждата да спестят малко пари, съсипвайки здравето си. Искане ми де видя как Джокера би изглеждал в Ринконада, за която не се снимат холивудски филми, не се пише и говори по неолибералните медии, заети да оплакват трагедията на живота в страни като Никарагуа, Боливия и Венецуела, успели отдавна да ликвидират язви като Ринконада.

Какво имаме от другата страна

Съвременната геополитическа концепция на Запада е, че само демократични страни могат да постигнат велики победи, че успех може да се постигне само с демокрация, че победа над злото може да реализира само демокрацията. От тази платформа става ясно защо всички сражения в днешната Информа-

ционна война си приличат и по тактика и по стратегия, планирани сякаш по калъп от един и същ „генерален щаб“. Даже такъв един екстремален по трудност пример, борбата за пренаписването на историята на Втората световна война, върви по стандартна логика:

Очевидно е, че истинският победител в тази война не би могъл да бъде СССР, всеизвестната империя на злото. Единствен възможен победител е бил и е обединеният демократичен Запад, който е победил защото не е могъл да не победи, а СССР не е победил, защото по принцип не е могъл да победи. Още, мястото на тоталитарни режими като този на Сталин (и Путин) е там, до Хитлер, още повече, че Сталин и Хитлер са тези, които са започнали войната с договора Молотов-Рибентроп.

Това е истинската и правилна линия за ревизия на цялата история на Втората световна война, която е в пълна хармония с неолиберално-демократичната политическа концепция на Запада. За налагането на тази концепция се полагат огромни усилия и се плаща колкото трябва.

Друг принципиален белег на неолибералния Запад са перманентните усилия за повече печалба с всички средства, които, по право, са и неоспорим прерогатив на финансово-индустриално-военния хегемон. Този хегемон окончателно се установи на трона през 90-те години, след разпадането на СССР, със стандартния девиз: „Ние сме победителите, а вие сте победените!“ Т.е. не може да има съмнение, че на победителя се полага всичко. От тази позиция е очевидно, че каквито и да са преговорите за сътрудничество и разбирателство, не могат да имат някакъв особен смисъл за победителя. Лидерът няма никакво намерение да се отказва доброволно или недоброволно от лидерската си позиция. Има известен комплекс от временни проблеми, които създават трудности, но те не са фатални и при наличие на световна финансова доларова система тези трудности са като лека хрема. От кого в нашия свят се страхуват американците, че да искат да се договарят за нещо си с някого? И по каква причина трябва да седнат и да преговарят с този или онзи за каквото и да е? Руснаците имат добро оръжие, но хегемонът не се страхува за себе си до степен, че да започне каквито и да са сериозни преговори. Например, абсолютният приоритет на междупартийната предизборна битка в САЩ в момента показва пределно ясно кое е неотложно и кое е пренебрежимо. Конкуренцията от страна на Китай е друг

Идеологическата

по-съществен ежедневен проблем главно поради възможността за отпадане на долара като световната валута. Този проблем засяга стандартното класическо военно оръжие на американците открай време, санкциите, които се реализират именно чрез тази доларова система – без нея на практика няма санкции. Последни илюстративни епизоди за поведението на лидера по горната схема са от сагата „Северен поток 2“ и убийството на Сулеймани в Ирак.

Друга специфика е, че и най-малкото отклонение от линията на хегемона се приема от него като тотално поражение и като особено лош пример за подражатели от сорта на южноамериканските. По тази линия и най-малкото стабилизи-

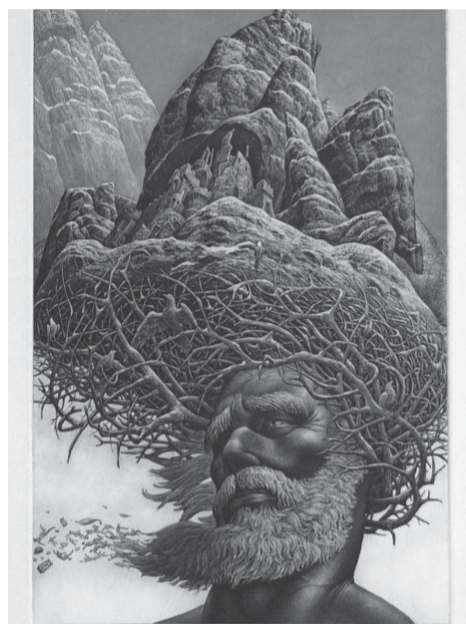
ношения. Преди да започнат и Първата и Втората световни войни е говорено и реализирано много по отношение на технологичния прогрес, а резултатът е катастрофално обратен – милиони и милиони убити и още повече милиони страдащи на фона на върхови за времето си технологични постижения. Прогрес в областта на технологиите има, а прогрес в човешките отношения, пренесени на следващо технологично ниво, няма.

В унисон с противоречивата човешка душа, чийто характер се оказва независим от еднопосочното движение по технологичната координата, започва да се налага старото и наглед противоречиво правило: „Ако искаш мир, готви се за война“. Това правило съвсем не изглежда безсмислено след като на фона на днешните грандиозни техно-философски неолиберални предвиждания за светло бъдеще на човечеството така и не изчезва перманентният рефлекс на силния да граби каквото може и да налага световен ред, изгоден само на него. С всякакви средства и напълно безкомпромисно. Единствената известна засега и изпитана спирачка е реалният страх за собственото му съществуване, а не перманентният пропаганден театър с военни игри, провокации и локални краткосрочни конфликти с единствен бенефициент военнопромишленият комплекс на хегемона.

Пример за истински театър, достоен за „Оскар“ е наказанието на сирийския „режим“ за химически атаки срещу мирното население, наказание администрирано мигновено, краткосрочно и супербезопасно за главния режисьор. И абсолютно безполезно от каквато и да е гледна точка. За всеки случай истинският военен конкурент и потенциален аниhilатор на хегемона беше предупреждаван прецизно и точно за всички детайли на сцените на наказанието. Защото не дай си Боже...

Какво да се прави, прави ли се, кой и как го прави

На практика се прави това, което само задълбочава сигнализираното от Джокера безизходно положение, да не говорим за търсене на възможен изход. Според редактора на *The Wahl Street Journal*, Джералд Сейб, на фона на нарастващи популистски и националистически настроения демокрацията губи позиции по целия свят, включително в Европа и САЩ. Изследователи от *Vanderbilt*

ране на „победените“ с потенциалната възможност за самостоятелна политика предизвиква раздразнение и сериозни опасения за промяна на статуквото. Такава една нагласа естествено определя истерична нетърпимост и към най-малките усложнения и показва пълно пренебрегване на стратегическо мислене от рода на „Загубена битка, но спечелено сражение“.

Налага се холивудският образ, че САЩ провеждат международната си политика по ковбойски, с крака на масата. Трябва да се отбележи, че другата мантия, тази за технологически прогрес и даже революция като ключ към благополучието на човечеството, съвсем не означава наличие на прогрес в човешките от-

Валентина Атанасова

ДЪЛГИЯТ ПЪТ КЪМ ЗОРАТА

Аз се връщам оттам,
закъдето сте тръгнали вие.
Дълго, дълго пресявах
на дните си спомена
в гъстото сито
на мрак безнадежден,
срещях изгреви – чисти, лазурни,
и летях като птиците
с нови надежди към Юга.
Днес преминавам последни останки
от мними приятелства,

паля свещи за грешни
и праведни мъртви,
хвърлям на гълъби златни трошици
от хляба оскъден
и се моля на Бога
да посипе с пепел вините ми.

Аз съм стар бедуин,
прекосил на пустинята жаркия пясък,
аз съм отчаян ловец
на безумства и пагубни страсти,
но усещам във себе си полъх
божествен,
от недрата ни земни изникнал.
И вървя, и не спирам, за да се слей
неусетно докрай със зората, която
на талази сияйни приижда...

БЕЗСЪННА НОЩ

Самотни думи в пустошта...
И бавно гасне светлината,
отново спуска се нощта –
бездомна птица – над полята.

Презрели думи – като клас,
поронил се върху земята
и някаква надежда в нас
превърщат думите в соната.

Небесна музика...

И как
разлива се в нощта безсънна –
като река, видяла знак,
че във морето ще осъмне.

И там, сред тази водна шир,
в дълбокото ръце преплели,
душите наши най-подир
чрез думите ще се намерят...

Тънка линия –
между любов и омраза.
Безразличието – потаен молец –
крие се някъде в тъмното.

Тънка линия –
толкова тънка, че
ако случайно се скъса,
ще рукнат потоци буйна вода –
всичко да отнесат.

Тънка линия!
Забранявам на ума си
да мисли за теб,
а как на сърцето си
да забраня да те обича?...

грешка на Холивуд

University са достигнали до извода, че има риск за още по-голямо нейно отстъпление в Съединените щати.

Вече става ясно, че на практика се прокламира *Нов лъв прогресистки интернационал* с цел да се разруши „Стария свят“ и да се създаде нов, без граници и национални държави, без национални интереси, нещо като нов Троцкизъм. Обявена е война на традиционното общество и на традиционните ценности като се проповядва и реализира масово секуларизъм, морален релативизъм, транссексуализъм (трансджендъризъм) и по същество духовна перверзия: доброто става лошо; традиционната честност изчезва като признак за идиотизъм, изместена от лъжата като доминиращ операционен фактор (който има подобър адвокат той е прав, а на най-висока почит е най-дебелоокото професионално лъготене); предателят се счита за национален герой (ако се бори с каквито и да са средства за сваляне на заклеймено откън „ретроградно“ национално правителство); геният е извън морала – винаги е оправдан в действията си по простата причина, че е гений и то особено ако е „наш“ гений, с пост-логичното инверсионно следствие, че ако си извън морала може да се счита за гений.

Започва да се шири антинауката, например с вече все по-популярното вярване, че земята всъщност е плоска, че за опазване на майката Природа трябва да се действа незабавно, защото след 12 години ще бъде късно. „Зелените“ с новите си инфантилни идоли не се шегуват: всичко е изчислено съвсем точно – 12 години! Изобщо, вълн всяка наука, която противоречи на най и единствено правилната идеология.

Започнал е истински лов на вещици начело с джендър-идеолозите, на много места – лов, утвърден законодателно, отразяван най-своевременен и подкрепян безрезервно от прогресивните световни медии. Спектърът на този идеологически кретенизъм е толкова широк и интензивен, че стават неизбежни жертвоприношения на някои от собствените му апостоли – новина за първа страница и доказателство за стремеж към идеологическа чистота. Без джендърно робство! Неизбежните джендърни жертви – настрана.

И отново се надига от небитието зловещата глава на презряната диалектика: Моралната перверзия като главен метод в тоталната война срещу класическата

цивилизация, запазена марка на същия този Запад. Тази непригледна картинка се скрива донякъде от мътния поток на масовата култура, която от своя страна успешно размива разликата между това което не бива и това, което може да се прави, най-ефективно заличава разликата между пошло и непошло.

За по-непросветените: Всяко ограничаване на правата на шофьорите и пешеходците се квалифицира като неолиберална идеологическа ерес, следователно, трябва да се отмени. Оставяме на вас да си представите движението в София без пътни знаци и светофари, да не говорим за градове като Лос Анжелес и Ню Йорк.

Тенденции

Няма джендърна тенденция по целия свят. Има друга тенденция и тя е следната: Западните страни, благодарение на икономическия си и военен ресурс, се опитват да наложат собствения си културен код на останалия свят. Това е истинската тенденция. Целият свят, обаче, не е „западен“ и не се опитва да става такъв. Другата част на човечеството не е такава и не се опитва да става такава. Така наречените западни ценности, налагани като неоспорим еталон за вся и всъво, отдавна са компрометирани на първо място от самия Запад и не стават за ефективна пропаганда по простата причина, че днес като идеал се рекламира антиценности заедно с кардинална промяна на смисъла на основни понятия във всички направления. Менторите на неолибералната пропаганда, базираща се регулярно на фалшиви новини (цитат: *Доналд Тръмп*), осигуряват пълно затъмнение по отношение на всякакви неизгодни събития и факти и най-професионално осъществяват безпощадно преследване на източници от рода на Уикилийкс. Установката е, че Нювите Суперценности са единствените такива и просто други няма.

Има и курйози, разбира се: според режисьора Кончаловски, един от екзюбивците на западните либерали, ако днешният западноевропейец иска да види класическите ценности на изчезващата Западна цивилизация, най-презрително осмивани там, съвсем скоро ще трябва да се поразходи като турист до ретроградната и изоставаща Русия.

Този ефект показва и още нещо, за друга една западна мантра, според която трябва най-напред да подобрим значи-

телно икономиката си и чак тогава можем да си позволим лукса да се занимаваме с духовни ценности. Работата е там, че докато се фокусираме единствено на сизифовската борба по западни алгоритми за по-добра икономика, неясно за колко време, от духовните ценности може и нищо да не остане. Не трябва да се забравя и нещо много важно. Всяка фундаментална дискусия по темата за духовните ценности се блокира моментално по простата причина, че като еталон се налагат Западните ценности, по които не може да има дискусия – при вече установен еталон всяка дискусия по този еталон е признак на интелектуална недостатъчност.

И на фона на всичката тази пропаганда на суперценности се появява озъбената реалност на селища като Ла Ринконада или холивудският образ на Джокера – ежедневието като филм на ужасите. Според неолибералната пропаганда, обаче, такива явления не съществуват, защото, по принцип няма как да съществуват. Някой да е виждал, слушал или чел за тях? Няма, разбира се и ако има, това е точно доказателство за проклятието на днешното време – лъжливите новини, измислени, организирани и разпространявани от руските медии, руските хакери и лично от Путин. В тази тотална информационна война неолиберализмът е издигнат на ниво псевдорелигия, вярата в демокрацията е вече псевдорелигия, вярата в гражданската активност става псевдорелигия.

Съединените щати не са някаква малка страна, до голяма степен те задават тон на останалото човечество. По тази причина може да звучи изненадващо, но и в САЩ, както и навсякъде другаде, се води отчаяна борба на неолибералната пропаганда с реалността: част от хората се поддават, част се съпротивляват. И не става дума за кой и да е. Уилям Бар например, не е кой и да е. Уилям Бар е министър на правосъдието на Щатите. Според него днес САЩ имат сериозен проблем с реализацията на гарантираните свободи – фундамент на американската конституция.

Ще се спрем на неговата реч, произнесена на 11.X.2019 в *University of Notre Dam, Indiana*, за религиозната свобода в Америка. Още в началото той цитира Едмънд Бърк, считан за основоположник на модерния консерватизъм: „Хората могат да се считат способни да имат граждански свободи точно пропорционално на тяхната способност да озаптят личните си апетити.“

Краят в следващия брой

Васил Василев

ДА МОГА...

*На богатите душа да давам,
болните с надежда да лекувам,
гладните с храна и блага дума,
младите със блянове за слава.*

*Да накарам с думи чудотворни
във пустиня кладенци да бликнат,
на скала дървета да поникнат,
на доброто вечен път да сторя.*

*Да успея тайно да изплувам
от притеглянето на земята –
като птица ще се рея в небята,
цветната дъга ще нарисувам.*

*Стиховете си ще сътворявам
от ритмични звукосъчетания
на слова изящни със мълчания
и за любов със тях ще вдъхновявам.*

Худ. Петър Мичев,
„Созополис“

ВРЕМЕТО

*Тик-так, тик-так...
Изгрев – залез, вечер – утро,
ден след ден – лист отбрулен,
нижат се възбог нахалост –
нито милост, нито жалост!*

*Тик-так, тик-так...
Празник – делник, делник – празник,
Поводи и случки разни.
Всеки месец бяга лудо –
що за приказ, що за чудо?..*

*Тик-так, тик-так...
Есен – зима, зима – есен,
стих роден, изпята песен.
Чезнат нашите години –
Виж, живота ни преминал!..*

*Тик-так, тик-так...
Времето търпим невежи
в плен на цветните му мрежи –
няма никой във всемира,
който може да го спира!..
Царства и се радва, скрито
във мелодия и ритъм.
Тик-так, а живота кратък –
и до днес, и оттук нататък!..*

БАЛАДА ЗА ЛЮБОВТА

*Сега съм само твоя, но навън
чуй вятър как безмилостно
прокобва,
че всичко е един вълшебен сън,
че любовта е само кратък спомен!*

*Послушай мишелова как пици
и търси своята любима в мрака!
И не намира никакви следи,
но знае си – тя някъде го чака.*

*Послушай – вятърът бучи навън!
Ще ни забрави времето след време,
ще се стопи красивият ни сън,
а чувствата дълбоко ще задремат.*

*Поспри, послушай сухите листа
как с лятото безмълвно се прощават
и предвещават край на любовта,
но край не значи винаги забрава!...*

БЕЗ ТЕБ

*И без тебе ще падне нощта.
Ще изгреят звезди
и сияния светли ще пръска луната.
Тъжно гълъб ще гука и росна трева
ще се стеле в краката ми.
После първи петли ще пропеят
във утрото,
ще се пукне отсреща зората...
Но защо ли в душата ми
толкова много горчи
и не помръдват в гората листата?...*

* * *

*В стъклото на прозореца ми – облаци,
подгонили свирепо светлината.
Залутана сред мрачните пространства,
угасна тя и вече се не вижда.
В стъклото на прозореца ми – буря.
Отнесе с яростни ридания и вопли
сиянията сребърни и златни,
откръши вейки крехки от жасмина –
подобно гълъби уплашени понесе ги
в една страна на сънища красиви,
където всеки себе си намира.*

*Объркана от светлосенки диви,
сред стаята стоя и съзерцавам,
ала очите са на мили по-далече
от туй, което тътне във душата.
В играта между сенките на мрака
и светлината нещо се изгубва,
ала проблясък тайнствен избуява,
и облаци от стъклото заличава.*

В стъклото на душата ми просветва.

Език и поквара

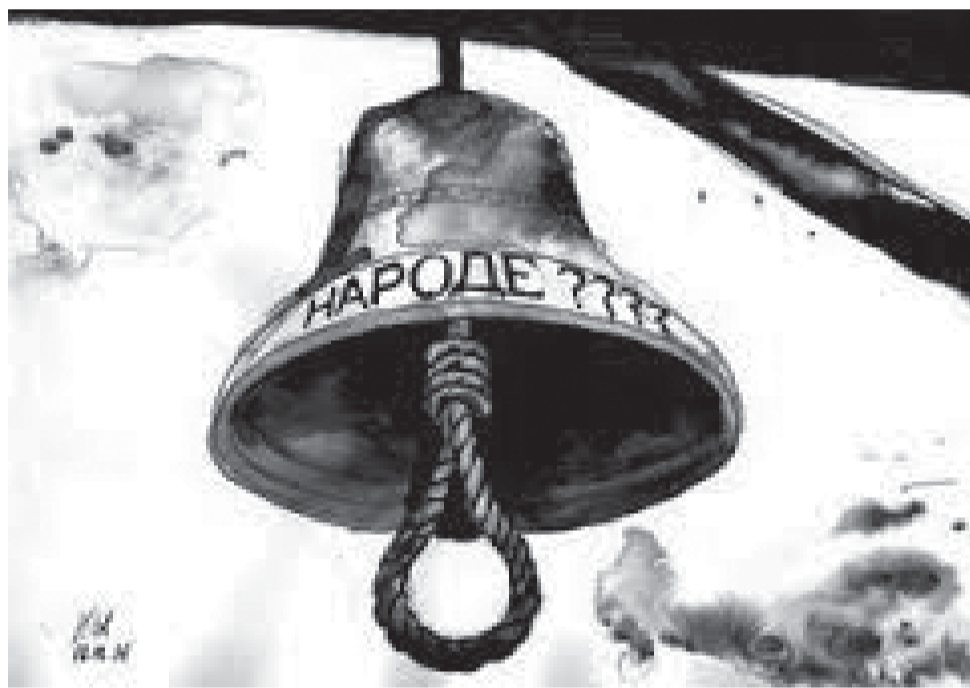
Румен Стоянов

Речник на българския език“ (т. 13, изд. „Проф. Марин Дринов“, 2008) определя покварата като „нравствено падение, нравствена разруха, упадък на нравите и „деморализация“. Подир славния и героичен 10-и ноември покварата не удържимо бликна, избуя, стигна до умопомислим размер. Обяснимо: в соца нещата, въпреки дребнъчки недостатъченца, грешчици, вървяха, според гръмогласни, самохвални конгресни уверения, от добря към още по-добря, каква ти поквара, какви пет лева?! След 10-и, кога всеки може да плямпоти, дращи какво си ще, предпочетено бе равнозначие то й корупция. Тоже обяснимо: всеотдайните чуждопоклонство и раболепничене предпочитат инородни словеса. Впрочем *корупция* може да бъде видяна и като угодия към ромоциганите, те казват *куруция*. Има обаче и друга причина да отбягваме своята дума: чрез навлячката свеждаме покварата до парични вземодавания. Рязко стесненият смислов обхват лукаво, користо внушава, че корупция/поквара съществува само където играят парите, щом някой бутя подкуп, корумпира, а вземащият подкупа е корумпиран. С тоя хват цели области в обществения живот и личните отношения биват представени като некорумпирани, тоест от нравствено гледище поне горе-долу читави. В действителност съвсем не е така: може да си поквареняк и без непременно да получаваш левове, евра, долари на четири очи или да ти порасне тайна банкова сметка за извършена услуга. Използвайки само корупция, свързвайки я единствено с всеизвестната поупко-продажност на властовици/политици, оставяме извън корупция/поквара безброй нейни прояви, от езикова, та до полова. Многожди, чак до втръснатост си слушал, чел си за всякакви корупции, а за покваряването на езика наш насущний поне веднъж зърнал ли си нейде писанийце някакво? Тая крещяща липса втъпява, че в родната ни реч омайна, сладка всичко е по мед и масло, поквара съвсем не смее да припари – туй да не ти е Народно събрание или някое от винаги временните ни правителства? В езиковостта господства не парица-царица, там за корупции място няма, има изящна словесност, високословие... Или поне би рябвало да е така. Но уви, за срам и позор, далеч не е.

С иженарицаемия преход връз народа стовариха се толкова ядове, беда, нещастия, че езикът бе запокитен в деветдесет и девета глуха, кому е грижа, щом са ти отцедили мижавейша пенсийка, здравеопазването бе целенасочено превърнато в здравеотказване... и тук спирам. Тук-там се долавя ропот против небивалото замърсяване в говора ни мил и че законно не го вардим. Толкоз. Действат Институт за български език, НПО-та всякакви, а ни вопъл, ни стон: бързо-бързо, едва ли не чудесно, обръгнахме с поквареността на езика български, ползваме го в това му насипно, грешка, *съсипно* състояние, мнозина не харесват това, но гласец не издигат, в разговорки с тогова-оногова въздъжнеш трогателно, даже прочувствено, колкото на тебе да олекне.

И по тоя мълчалив способ на дело подкрепяме езиковата поквареност, ако ще би негодувайки срещу нея. Тя е част – неотменима, неизбежна – от обществената поквара и другояче не може да бъде: между човеците и явленията стени

китайски няма, покварата, макар в различни степени, подлазва навсякъде. Непосилно е в покварена, сиреч низко паднала общност езикът да се опази неомърсен: ние сме това, което говорим, пишем. Христос казва: „по плодовете им ще ги познаете; добро дърво дава добри плодове, а лошо дърво дава лоши плодове“ (Матей, 7:16-17), сиреч каквито сме ние, такава е и езиковостта ни, каквато е тя, и ние сме такива. След 10-и започна стръвно разпалване на потребителщината, отвсякъде и всячески ръчкани сме да потребяваме, като да иде края на света. Тоя потребителски похот на свой ред поощрява себеугодничеството: аз, аз, аз – да се заспивам с пари, вещи, кефове, гъдели, какво ми пука за някакъв там език, той не ми доставя никакви приходи, в него дали хлужат един през друг навляци другоземни, не е моя

работа, какви думи ще използвам все ми е тая. Днешното положение на българския език е огледално отражение на сегашната ни душенагласа, умонагласа. Знайно е: език и мислене са неразлъчимо свързани. Затуй като немарим за речта си, неотменимо нехаем и за мисленето, своето, нашето. Обричаме и мисловността си. Пък е всеизвестно: телесна част, която не упражняваш, тя закърнява, гипсирана ли ти е ръка, сетне трябва да правиш нарочни упражнения, че да възстановиш нейните сила, гъвкавост, пьргавина, бездействието е вредоносно. А досежно езика самообрекохме се тъкмо на бездействие: не щем над него да работим целенасочено, създавайки нови думи, изкази, способности за разнообразяването му, то не стои пред нас като важна лична и обществена задача, все едно вместо да спортуваш висиш пред телевизора с доволната салатка и ракийката и растеш на туловищна шир.

Защо предпочитаме горния подход към нашата словесност? Защото равнозначни с езикомързел: не трябва да полагаш усилия, не си блъскаш главата коещо да създаваш, а гребеш с пълни шепи от повсеместния английски – в Ю-Ес-Ея и в Албиона какво измислят, грабваш го и толкоз. От лесно по-лесно, избягваш колебания, лутаници, намирания, също и поемане на отговорност, как ще бъде възприета буквената рожба твоя, колци на ще я одобрят или отхвърлят, даже похулят, не се бутач в шамарите, не ти трябва от мечка ремък. Сборно тези фактори сочат едно: оскъдна любов към родното; чуждопоклонство; мързел; страх да изявим собствена от-

говорност; причиняват онова, което наричам езикопоквареност и тя се вихри в езика наш насущний, нанасяйки му – а чрез него и на носителите му – неповратими щети. Недостатъчната любов и раболепниченето към предполагаемо голям брат, са горчивите плодове на семейно и обществено (не)възпитание, скъднеещо на българолюбство. Чуждопоклонството (няма да сгреша, ако го нарека снобщина), е първоначално политическо и среща охотен прием сред по-образованите люде, залага съответно в техния изказ, устен и писмен, а чрез тях и осведомителните средства прониква навсякъде. Боязънта от лична словотворческа отговорност произтича от много ниското национално самочувствие.

Горните причини са взаимопреплетени и към тях трябва да прибавим, не на

стваме – всеки сам да решава с какви думи и изрази ще борави, кои ще избягва. Това го може всеки, няма защо да го не сторва, нито пък учреждение да го подканя. Борбата срещу езиковата поквареност е в голяма степен съвкупност от лични действия и дали ще допринесаш за още по-вредоносното й набъбване произтича от твоето собствено убеждение, съвест и решителност. Ако държавата е безхаберна, това ни най-малко те задължава да споделяш нейното противобългарство: видиш ли, че неколцина правят безобразие, защо трябва доброволно да се присъединяваш към тях?

Заради пусти рахатлък, за който един ден жестоко, неповратно и безползено ще се каем – мижим пред наглата езикопоквара, която все по-дълбоко ни затлачва, и нейните зловерности хващат ни вечно изненадани: шльокавица; преводом осквернено „Под игото“; средношколски вопъл да бъде премахнат пълният член -ът, -ят, изискващ да мислят със своя глава; премахване на цял един граматически разред, показващ женски пол (няма вече директор-ка, управител-ка, журналист-ка и т.н., – така де, как смеем да разполагаме с нещо, което величайшият английски не притежава!) и тук спирам. Обаче припомням що е поквара: нравствено падение, мигар не е нравствено падение: притежавате такъв богат на думи, глаголни времена, гъвкавост, изразителност, благозвучност, с до невероятност изтънени отсенености, език наш насущний, а сме го изоставили напълно беззащитен. Без преувеличение: хляб един да откраднеш, според закона престъпник си, ако негодуяваш в писмената словесност, то е всепозволено. А в тия случаи е престъпно и самоубийствено.

Пламен Панчев

МОНОЛОГ

Смешно ми е. И е малко тъжно. Толкова развети знамена. Няма като гърбав да ви лъжа, че зад тях не виждам имена. Че това по шумните площади хвърля пясък в хорските очи. Пратихме ги хубави и млади. И пръстта прехапано мълчи. Без да носят ярки еполети, нито фин и скъп дезодорант, те миришеха на лук и чесън, на ракия... и какво не знам. И с кафяви дървени манерки с техните предсмъртни викове. Тръгваха на бой като на черква, без да знаят гръмки стихове. Тръгваха и няма да се върнат, нямат даже всички собствен гроб. Спускаха ги, без да ги обръснат, на пръстта в незнайни въртоп. Стигна им да легнат във земята – в майчицата, дето ги роди!. А пък вие вейте знамената И шумете в празните стъгди.

Тава „надупени“ картофи

Светозар Казанджиев

И малките деца са способни на големи добрини, стига някой да им покаже. Затова Ася и Михаил Белоризови живееха така, че трите им деца, син и две дъщери, да виждат всеки ден в делата им потвърждение на тази максима. Освен трудолюбиви, те ги насърчаваха да растат и като добри граждани.

– Можеш ли вече да я кажеш сама? – попита Ася по-малката си дъщеря Паша, след като няколко пъти повтаряха рецептата за картофи на фурна. Семейство Белоризови не бяха богати, имаха три декара ливади и ниви в Медино, но не бяха и бедни, защото работеха, а на всеотдайните и Господ помага. Най-често украсяваха софрата с плодовете на своя труд – картофи, фасул, грах, зеле и няколко пъти в годината с месо – на големите празници. Понеже имаха крава, млякото бе в изобилие. Особено докато растяха децата. Преди да излезе на къра, Ася искаше да чуе от дъщеря си дума по дума рецептата за „надупените“ картофи. – Днес ти си „майка“ на дома. Кажи ми кое след кое следва!

– Измиваме картофите – започна уверено Паша, – почистваме раните, разрязваме ги на две, нареждаме ги в намазнена тава с олио, но с „дупето“ нагоре, поръсваме ги със сол, черен и червен пипер, сипваме кафена чашка вода, пускаме бучка масло, колкото среден картоф, похлупваме тавата и я пъхаме във фурната за половин час. Това е – издекламира деветгодишната Паша, пламнала от възбуждане.

– Така. За по-сладкокусните добавяме копър, мащерка или босилек – допълни Ася, целуна малката умница, отвори вратата с яката си ръка и излезе на двора.

– Довиждане, мамо! – изчурулика Паша, горяща от щастие. Прав е онзи, който бе казал, че малките радости засищат сърцето, както сладкият хляб засища стомаха. Но щастиято на „майка“ на дома скоро помръкна. Нарани го плачът на Сабри, най-малкото от петте момчета в семейство Фарук, бежанци от Сирия, което живееше от две години в съседната къща. Паша се натъжи, защото това беше плачът на глад.

Цялото село знаеше, че майката още се учи да ходи, след зловецата бомбардировка в Дамаск, ранила я в гърба, докато криела децата под себе си. Най-голямото момче беше на четиринайсет и работеше с баща си при арендаторите на бившия кооператив, останалите бяха раждани през две години. Сабри бе на четири. Нидал Фарук им беше и майка, и баща, и доктор, и учител – всичко. Но нищо не му тежеше така, както безразличието на местните. Мединци нехаеха. В началото, когато го доведоха в селото, всички се извървяха да им кажат „Добре дошли!“ и с това приключи тяхното гостоприемство. Вълнуваха се повече от помощите, които получаваха, от дрехите, които им даваха, от арабите, които идваха от време навреме при тях...

Паша познаваше две от момчетата, нейни съученици, но те бяха толкова страхливи и затворени в себе си, че не общуваха с никого. Често се връщаха от училище заедно, ала по целия път мълчаха. Плачът на глад подтикна Паша да изпече първата тава с картофи за децата на бежанците. Мисълта, че ще го стори, я изпълваше с радост.

– Мама все казва да сме добри с хората – мислеше на глас детето, докато миеше светложълтите картофи. – Ще им ги занеса по обяд, защото те си нямат картофи, а ние имаме цяла градина.

След тридесет и пет минути печивото беше готово. В алуминиевата тава, загоряла леко от страни, картофите червенеяха като гъби, по „дупетата“ им блестяха кристалчета сол, а по дъното на съда се стичаха ивици препържено масло, оцветени от червения пипер. Всичко изглеждаше много вкусно. На Паша и през ум не ѝ минаваше да седне и да яде от „чуждото“. И все пак трябваше да хапне едно картофче, за да провери дали е изпечено. Тя го набучи с вилица, но понеже бе залепено за дъното на тавата, то се разпадна на две. Паша го гребна, духна няколко пъти и започна да дъвче сладко, сладко. Изненада се, колко е вкусен. Точно като на мама. Тези обаче бяха пресни и много похубави от старите зимни картофи.

Паша пренареди картофчетата в тавата, за да не личи че са начевани, покри я с кухненско фолио, след това я сложи в месал, завърза го на ключ като бохча и се запъти към къщата на бежанците. Изправи

се пред вратата, зад която се чуваха различни гласове, помълча, преди да почука.

– Кой? – попита женски глас отвътре.

– Аз съм детето на съседите.

Вратата се отвори и от процеп се показа бялото лице на Хабибе, майката на момчетата, забулено в хиджаб.

– Паша! – възкликна жената, усмихвайки се и отвори вратата. – Хайя, (ела) Паша! – Хабибе, се отмести, помагайки си с две патерици, за да влезе момичето.

Паша пристъпи в изоставената къща, превърната в уютен дом от тези клетници на съдбата. Във всекидневната бяха синовете с баща им, който четеше някаква книга на арабски. Нидал се усмихна, остави книгата на леглото и стана да посрещне дъщерята на съседите.

– Добре дошла! Какво носиш? – попита Нидал, втренчил поглед в бохчата на Паша. През това време Хабибе се добра до другото легло, подпря патериците на таблото му и седна, издавайки мъчителен звук, вероятно от болката, която съпътстваше нейните движения.

– Нося тава „надупени“ картофи за обяд – отвърна момичето и подаде бохчата на усмихнатия се баща.

– О, много специално, Паша! Благодаря! – отвърна Нидал, взе бохчата, поклонни се пред детето в знак на признател-

ност, развърза я, и като промълви нещо на арабски, я остави на масата пред децата. А те като видяха картофите, за броени минути я опразниха. Тогава Нидал извади от книжен плик две филии хляб и попи мазнина. – Това е най-вкусно, Паша! – и даде едната филия на жена си, а другата изяде сам. – Поздрави майка си, много сладки картофи е сготвила!

– Аз ги сготвих – усмихна се Паша, добила самочувствие и от това малко възгордяла се.

– Bravo на теб! Ти си прекрасна готвачка. Майстор! – възкликна Нидал на неошлайфания си български език.

– Мама ми каза рецептата. И понеже днес е неделя, не съм на училище, реших да ги сготвя. Те пък станаха хубави и затова ги донесох на вас – обясни тя.

– Много добре си се справила. Това казва и леля Хабибе, моята съпруга. Bravo, Паша!

– Радвам се, че ви харесаха! – промълви Паша. – Исках да направя малко добро, защото така ни учат мама и татко.

– Чудесно! Ти нахрани пет гърла, какво по-добро от това и по-важно, ти ни донесе надежда – каза Нидал и се поклони отново на детето.

– Мога ли да си взема тавата?

– Нека да я измия.

Нидал отиде на чешмата в кухнята. През това време момчетата, две от които бяха съученици на Паша, извадиха електронните си играчки и започнаха да се хвалят: „Аз имам айфон. Аз имам таблет. Аз имам нинджаго! Аз имам кендама...“ Все неща, които Паша нямаше. Семейство Белоризови не можеше да си позволи да купи подобни играчки на своите деца. Това малко я натъжи.

– Не ги слушай, Паша. Те имат играчки, но нямат душа. Лоши хора убиха душата ни, там, край бреговете на Ефрат – успокои я Нидал Фарук. В очите му имаше тъга.

– Аз нямам, защото и другите нямат. В селото всички сме бедни. Баща ми е в чужбина, а мама получава малко пари като шивачка, които стигат само за къщата и храната – каза Паша.

– Не е така, детето ми. Нито ти, нито хората от Медино сте бедни. Всички сте по-богати от нас... Първо, защото ти имаш щедро сърце и най-важното, Паша, защото имаш родина. Това означава, че имаш целия свят! – Нидал Фарук подаде тавата, завита в месала и преди да отвори вратата, пъхна в ръката ѝ златна паричка. – Поздрави майка си и баща си, а Господ да дари вашия дом със здраве и късмет!

Невин Садъкова

ПРИЗНАНИЯ

1.

Всеки се възхищава и обича баща си. Аз не правя изключение. Ще кажете: „Какво толкова изключително има в баща ѝ, та ни занимава с него?“

Имайте малко търпение.

Баща ми е роден в далечната 1928 г. Оженил се е след като е подсигурил дом за бъдещото си семейство. Работеше много. Освен това обработваше почти сам два декара лозя и половин декара овощна градина. Имахме и градина зад къщата, за която ние с мама и и по-голямата ми сестра полагахме грижи, но за много неща той отново се включваше. От домашната продукция правехме зимнина в големи количества и баща ми беше с нас. Сега се чудя как е успявал във всичко. Умът ми не го побира. Младите стават все по-инертни.

Няма да говоря повече за неговото трудолюбие, а за благородството му. Цял живот е бил изключително коректен към хората, с които е общувал. На никой не е направил злина, помагал, според възможностите си, без да търси благо-

дарност и изгода.

Животът не беше благосклонен към него. Точно, когато трябваше да се радва на порасналите си момичета, вече студентки по медицина, той си отиде внезапно от този свят, оставяйки три жени без мъжко рамо. Справяхме се някак. Само дето като протече покривът на къщата и трябваше да търсим майстор, разбрахме колко още неща е правил, без дори да подозираме.

Да, дотук няма нито нещо извънредно, нито необичайно. Всички бащи са такива. Необикновеното всъщност стана след смъртта му – ракът го стопи и го уби за половин година. Бях втори курс, а сестра ми – в четвърти. Разболя се късната есен на същата година. Местният лекар му казал, че има колит, защото в града върлуваше дизентерия.

Това го беше успокоило. Настоявахме да дойде при нас за още един преглед. След много увещания по Нова година ни погостува и веднага му предложиха операция. Прибра се и дойде пролетта, когато симптомите се задълбочиха. След операцията се установи, че всъщност е иноперабилен, т.е. само е „отворен и затворен“. Не му дадох много живот и към края на май почина 63-годишен. Мама ни се обади и веднага се прибрахме с автобуса. Бях още в шок. Всичко ми се струваше като насън.

Когато влязох в стаята, където беше положен баща ми, забелязах как застана до него, неутешимо плаче един грамаден, червендалест балканджия, който само повтаряше: „Той е бил болен, а ми помогна без да ме познава.“ Погледнах го учудено, но нищо не казах. След погребението, когато се прибрахме в опустялата ни къща, попитах мама кой беше този непознат и тя ми разказа как малко преди зимата при нашите комшии в старата им къща се е настанил на квартира този мъж. Докарали му дърва, но започнало да вали. Баща ми видял, че човекът сам няма да се справи, излязъл му помогнал да прибере дървата. Вече е бил болен, но онова ясно чувство за съпричастност както винаги е надделяло.

Спомних си как човекът тихо повтаряше: „Господ да помилва душата му!“ и със сърцето си усещаш оная прекрасна, незаличима нишка, която завинаги ме свързваше с баща ми. И чувството което никога не ме напуска – чувство на дълбока обич, на гордост и болка, защото болката в живота ни помага да усетим и оценим останалото в него.

2.

Обадих се на дъщеря си, която е в Германия. Исках да поговорим по един важен въпрос. Гласът ѝ беше по детски ведър и щастлив. С приятелка щели да ходят на театър. Изведнъж забравих за сериозния разговор и нейното безгрижие и спокойствие се предадоха и на мен. Изпратих много поздравии на приятелката ѝ – украинка, с която не успях да се запозная при предишните ми гостувания и затворих телефона. За част от секундата в съзнание ми се проблесна: „Трябва да се обадя на мама...“

И се сепнах: „Какво става? Та нали вече 13 години откакто я няма?!“

Но онова познато, напълно осезаемо дори за тази искрица време чувство, обля с мамината топлина сърцето ми. И през въздишка си казах: „Ех, де да беше толкова лесно да вдигна телефона и отсреща да чуя милия мамин глас... де да беше!“

Стефан Моллов на 80 години**СКРЪБНИ МАЙКИ**

Очите плачат...

Подпухналият залез
уморено носи

мокри облаци.

Рано побелелите им коси
сияят като в зимна приказка.

Лицата – забулен връх

от черен облак.

Очите плачат...

Нещастна майка тлее
по две двадесетгодишни щерки.
Друга – по два юнака-сокола.

Единият

препуска белия си кон.

Другият – смирен слепец –
като удавник

е вкопчил ръце в полата ѝ.

Очите плачат...

Нещастни майки,
омъжени вдовици,
вече доживотни девственици.
А сте още толкова млади,
толкова красиви –
момини сълзици...

ПОКАНА

Елате ми на гости,

приятели,

братя

и сестри.

Богато да ви нагостя.

Огън да запалим наред двора –
да пламне още повече обичта ни.

Заедно да замесим тестото

и заринем в жарта

хлябовете и рибите

за нашата гощавка.

Преди изгрев слънце –

сити от пиршеството –

да възлезем на селския –

илионски – хълм

и да изпеем през сълзи

химна на любовта.

И на него да ви поръчам

на раздяла –

където минете по пътищата,
разказвайте за чудото:

как с две риби и пет хляба –

в днешно време –

пирува вярна дружина

и с останалите трохи нахрани
скитащите кучета.

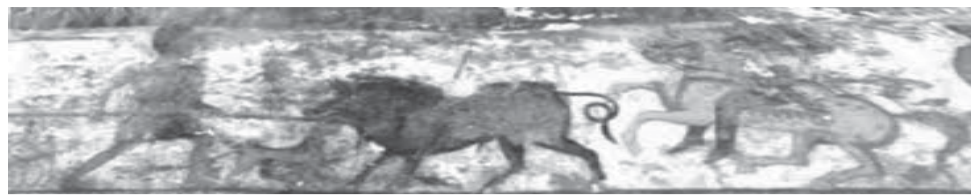
ОДА ЗА ЧУВСТВОТА

Мои чувства, кой ви праща
да ме будите рано сутрин?
Кой ви дава сълзите,
кой ви храни с илюзиите,
че вие най-много ме обичате?
Кой ви залъгва с грешни залъци,
че уж сеете правда в дните ми?
Кой вятър нашепва тайно в ушите ви,
че тя – жената –
не може да живее миг без мен?
Кой ви дава куража да се смеете,
когато и небето е против мен?
Кой ви нарича богове на душата ми,
когато едно женско сърце я оплита
с кукувичата си прежда?
Мои мили, приятели!
Мои мили, обичани врагове!
Прекланям ви се, победители!
Цял живот като тесто ме омесвахте,
за да могат потомците да си отчупват
от хляба на живота ми
и след моята смърт.

МЪЖКИ ОТКРОВЕНИЯ

Припомням ти забравата,
скътана завинаги в твоята кошница.
Обичаше
да бъдеш нежна –
с гердан усмихнати кокичета
върху синята ти рокля.
Обичаше
да крадеш усмивките ми
с розовия полъх на устните си.
Обичаше
да сядаш в ъгъла на стаята –
когато закачливо те подгоня,
да няма къде да избягаш.
Обичаше
да пеем тихичко –
да не разбудим гугутката
на прозореча,
затиснала
под майчината си перушина
пиленцата.
Обичаше
да плачеш с песен
в оня миг –
неземен и вълшебен,
в който чисто се обичахме,
загребали с пълни шепи от душите
великото си мигновение,
забравили в преследването
от съдбата,
че сме нейни утрешни мъртъвци.

Срещу слънцето
морето
примигва с очите на дете.
И нежно накланя снага
за милувка
към двата бряга.
А вътре в него,
заровени в жарта от сол и вода,
примираме от щастие.
Светът немееше,
бях го забравил заради нея,
която
омагьоса очите ми.
Цялото морско величие
е кацнало върху косите
и загара на устните.
Днес морето
е щастливо като дете –
в ръцете си държи
най-мечтаната си играчка.

Пак се връщаш в старото си ложе,
по робски,
със стиснати зъби
да докосваш
студеното тяло,
да приспиваш пеперудите
в осланените ливади на очите –
разплакани гробове...

Ще си открадваш от заблудата,
че онзи до теб –
това съм аз.
Ще проплакваш неистово в мъката.
И ще раждаш друга заблуда –
че само него обичаш.
Пък аз ще прегръщам пространството
в светлината на деня.
И нощта...
И ще докосвам ония мои митове –
подобно светулки.
Ще пращам надеждата да те спохожда,
когато най-много те боли
за обич.
Само едно те моля –
оставяй сърцето си незаклучено!

СТАРЕЦЪТ

С очи броеше

стъпките си

по земята.

Отиваше в другия край
на площада.

...Дънер,
почернял от удар на гръмотевица.
Вдигнах очи към слънцето.
И отново закрачих бързо.
Сблъскахме се със стареца
под кулата

на градския часовник.

Заби глава

в гърдите ми.

Задържах го с ръце.

Изпъшка милият.

После заплака.

Помоли за прошка.

И без да ме погледне

отново заброи с очи

стъпките си

по земята.

По гласа познах

Учителят,

научил ме на азбуката.

МОЛИТВА

Пази ме, Боже, от заблудата
да живея, за да имам.

Дари ме, Боже, с надеждата:
другите да ме притежават...

ОБИЧАМ ТЕ

Такъв беше сънят:
Реката се задъхваше безумна
и шепнеше в сърцето ми:
„Единствен мой!...”

В очите ти виждах

звездния пожар

на цялото небе...

И затова

сега, във вихрушката от пепелина,

не искам, не искам, не искам

да имам тайна от теб.

НА БРЕГА

Уморен

денят гасне.

Чорлавият гребен на реката

прегръща поваления залез.

В лодката къдрокосият рибар

потопя въдица

в последната усмивка на слънцето.

Сребърната длан

ни погалва за сън...

Боян Бойчев

ВСЕОБХВАТНОСТ

Ти, която изпълваш с музика душата ми и слънцето свири върху струните на дъжда, ти, която изпълваш със светлина сърцето ми и мракът ядосан се разпилява, изчезва бързо, ти, която изпълваш с красота очите ми и подреждаш елементите в съвършена хармония, ти, която изпълваш със страст мислите ми и ме потапяш във вълшебства огнени, ти, която си изворът и ручейт на реката, самата река, началото на всички начала, ти, която си и пътят, и крайната цел, въздухът, който дишам, все към тебе поел, ти, която си любовта във всичките измерения, и си неизмерима, необятна, без време, ти, която си времето, която за мене си всичко, ти... Просто бъди до мен да се обичаме.

На Ели

СРЕД СЕЗОНИТЕ

Аз се вглеждам във зимата
Снежните бели
рисуват теб, моя Ели.

Аз усещам пролетта.
птиците прилетели
пеят за теб, моя Ели.

Аз се сливам със лятото.
сред дърветата раззеленели
целувам теб, моя Ели.

Аз чувам есента.
хоризонтите позлатени
разказват за теб, моя Ели.

ОПИЯНИЕ

Ще отпие ли малко вино? –
това каза продавач на промоции.
Съжалявам, не пия,
опиянявам се от любов,
отговорих. А ти...

Опияняваш ме.
Аз не пия, ала съм пиан
от теб, от твоята любов
и това е обичайното ми състояние.
Надигам чашата отново

с виното на твоята красота
и вдигам тост, за тебе пия,
да запазим любовта –
един от друг
опиянени да сме ние.

КРАСОТАТА ТИ

Носи красотата си.
Одухотворена. Нежна. Чиста.
Всеки ден я носи.
Нека светят очите лъчисти!
Бъди ти.
Ти бъди.

Нека колите се блъскат,
когато пресичаш улицата,
нека жените да съскат,
а мъжете загубят акъла си
и забравят накъде са тръгнали,
когато ти вървиш.

Ти разговаряш със слънцето,
ти пътуваш със вятъра,
затова пази красотата си,
като цвете разцъфнала,
ярка и благоуханна,
истинска ти.

Носи красотата си.
Замечтана. Влюбена. Жива.
Всеки сезон я носи.
Защото ти си вечно красива
В моите очи.
Само ти.

ЖИВОТЪТ МОЙ

Някъде там музика звучи,
топъл чувствен джаз.
Ритъмът на сърцата ни
слива се, допълва се в нас –
музиката на живота ни.
Аз се вглеждам в теб,
пламъкът на танцуващите свещи
рисува финия ти образ.
Всяка нощ е любовна среща,
денят – любовен път,
един към друг,
прозорец разтворен са очите ни.
Чуваш ли? В нас музика звучи,
лирично страстен джаз –

животът мой си всъщност ти.

ИЗЯЩЕСТВО

Изящна си. Като пролетен цвят.
И очите ми отпиват
от голото ти рамо.
Изящна си. Сред побъркания свят
ти – крехка и ранима,
любовна моя рана.
Изящна си. Като пролетен цвят
и силна, и красива.
Целувам голото ти рамо.
Изящна си. Сред фалшивия свят
истинска – и зрима, и незрима,
аз теб обичам само.
Мечтателна, единствена,
Изящна.

ВОДОПАД

Ти си еротичен водопад.
Как копнея да се спускам
отново и отново по него!

Искам да се къпя във водите
на твоите слънчеви ласки,
искам да плувам във вълните
на твоята огнена страст,
искам да се спускам във водопада
на един безкраен оргазъм...
Искам да се любувам на красотата ти
нежна, ярка, фатална.

Ти си красив водопад,
аз – скалата, по която играеш.
Едно неделимо единство –
камък и вода, вятър и огън,
необяснимата игра на природата,
отново и отново.

ЛЮЛЯЦИ

Люляци облачни, цъфнали люляци,
нежни, ефирни, като мечта,
а ти вървиш по моята улица,
толкова люлякова – чувам речта,

Шепнеца на люляците, сред които
усмивката твоя – люляков цвят,
мен посреща, а аз те обичам
и люляков става нашият свят.

На люляк ухаят твоите коси,
омайват ме с красива магия,
нека люляк в теб да цъфти,
любовен живителен сок да пие.

Замечтани люляци в очите ти надничат,
ефирна, люлякова аз те обичам.

ВЛЮБЕНИ В СОЗОПОЛ

В душата ми е светло,
в душата ми е топло,
завръщам се отново,
завръщам се в Созопол.
Ти, любима моя,
моя слънцеока,
обичам те лазурно,
обичам те дълбоко!
По уличките стари,
по плажове златисти,
аз искам да си с мене
светла и лъчиста.
И както оцелял е
в годините Созопол,
така и с теб да бъдем
вълни в една посока.
Деца с много обич
да бъдат наша лодка,
да плават надалече,
да гледат нависоко,
но пак да се завръщат,
ка пристана, на кея,
и тия лазурна моя,
щастлива да се смееш.
И все така да бъдеш
до мене слънцеока,
да се завръщаме отново,
да се обичаме в Созопол!

КЪСМЕТЧЕ: ЛЮБОВ

Обичам те и любовта ми
слънчев лъч е в мрачния ден,
искрица е в тъмната нощ,
глътка вода сред пустиня,
хапка храна по неравния път,
въздухът преди гмурване и още,
още... Искам да си до мен,
винаги да те има,
защото... Любовта ми...
Обичам те!

ГРАМАТИКА

Аз – съществително
с най-различни значения,

ти – прилагателно
в най-превъзходна степен,

ние – словосъчетание
с най-важното значение,

любовта ни – глагол
винаги в сегашно време.

Получава се изречение –
удивително, с многоточие,
продължаващо в безкрайност...

Книга за българските оброчища

Славимир Тодоров

Книгата на Зденка Тодорова „Посланията на оброчищата“ е плод на 30-годишна проучвателска, издирвателска, събирателска и изследователска дейност, свързана с преодоляване на множество препятствия както във времето, така и в пространството, защото оброкът е като планината – той няма да дойде при теб, ти трябва да идеш при него. А пътят дотам е труднодостъпен – не може хем да стигнеш целта, хем да спестиш разстояние. Както пише в своята рецензия за книгата изследователят историк и писател Иво Андровски, за подобно „мощно изследване е задължителна също упорита и последователна работа на терен. И Зденка Тодорова я върши, въпреки трудностите и негодите, посветена на своята възвишена мечта. Пропътува стотици километри от двете страни на българо-сръбската граница, за да обходи старите български етнически територии, посещава отдалечени и отдавна изоставени и запустели селища и местности, в които, както тя самата пише: „днес е живо само миналото“, прави хиляди снимки, разговаря с местни хора, вслушва се в техните съвети: „Оброчищата гледай да разбереш изнутри“ – казва дядо Есто Йотов от село Пъртопопци – Царибродско, изпълва над четиридесет тетрадки със записки.“

За работата „от кухнята“, разбира се, най-добре Зденка може да говори, въпреки че всеки, който се е занимавал с изследователска работа, е наясно за какво иде реч.

Не по-малко важно е какъв подход при анализа на темата (темите) ще предпочете изследователят, как ще организира натрупания материал, за да бъдат убедителни изводите и обобщенията,

които ще направи. Зденка е избрала много прагматичен и реалистичен подход към темата – в канавата на разказа си за определен оброк и свещено (миросано) дърво, наред със своите лични впечатления и описания на оброчната практика тя вътква сведения и тълкувания от класици като Феликс Каниц, Константин Иречек, Йордан Захариев, Димитър Маринов, Христо Вакарелски, Иван Венедиков и други учени, привежда примери за сходни оброчни обекти и ритуали, очертава вековната причинно-следствена връзка в тяхната традиционна употреба.

Този подход пести място и време, защото позволява на едно място да се обединят сходни, сродни и близки оброчни същности и практики. Например в разказа за оброка в гумното на Андасарови в с. Бребевница, Царибродско, който продължава да е действащ, се споменава, че там през 1966 г. бил открит и изровен от недрата на земята стар и неизвестен до момента оброк. Пишейки за оброка в гумното на Андасарови, Зденка обогатява представата за тази типично българска многовековна ритуална практика (първоначално езическа, а по-късно и християнско-езическа с повече езически акценти и елементи) с примери от Софийско, Чипровско и Странджанско, които допълват, обогатяват и разширяват представите ни за това неразрушимо единство между материални същности и ритуални действия, съставляващи оброчната практика.

Не знам доколко ще бъде оправдано, но като публицистичен изказ според мен е напълно допустимо да се каже, че в същността си трудът на Зденка Тодорова може да се приеме като своеобразно

генеалогично проучване, тъй като представява историческо изследване „изнутри“ на тази сложна система от материално-духовни практики, каквито представляват оброците и оброчните ритуални дейности. Те имат и очевидни, и скрити послания. В тази връзка ще цитирам част от увода на книгата, в който Зденка Тодорова отбелязва: „Трудно се пише книга за оброчищата, още по-трудно се стига до тях в непроходимите гористи местности. Може би най-трудно се дават отговори на мистериите и загадките, свързани с тях.“

На представянето на „Посланията на оброчищата“ в Централния военен клуб в София Делян Дамяновски от Мездра подчерта, че оброчните кръстове са граничните камъни на българските етнически територии, те са безспорно доказателство за етническият характер на области, които днес са извън пределите на българската държава. И ако миросаните свещени дървета рано или късно като всяка органична материя се превръщат в прах, то каменните знаци на оброците,

които често пъти са били съпътствани от миросани дървета, остават на място през вековете като свидетели на историческите епохи.

В книгата, съдържаща 19 глави, са включени също три доклада по темата за оброчищата от участия на Зденка Тодорова в различни научни конференции. Според мен е даже препоръчително те да бъдат прочетени първо, тъй като познавателната им стойност може да бъде помогне на хора, слабо запознати с подобна тематика да навлязат полесно и с повече разбиране в нейните дълбочинни измерения. В книгата е публикуван и обемист списък на използваната литература, преса и архиви, между които произведения на сръбски учени, изследвали българския етнос в източна Сърбия с неговите традиции и обичаи, както и книги на волжки българи и изследвания, посветени на волжките българи и тяхната духовна култура. Специално трябва да се отбележи обнародването на списъци с имената на каменоделците от село Гинци от Гинската строителна школа, които в миналото са били от най-големите майстори в изработването на оброчни паметници и кръстове в западните български земи, разположени на територията на България и източна Сърбия до река Морава, наричана днес Велика Морава, а в миналото – Българска Морава.

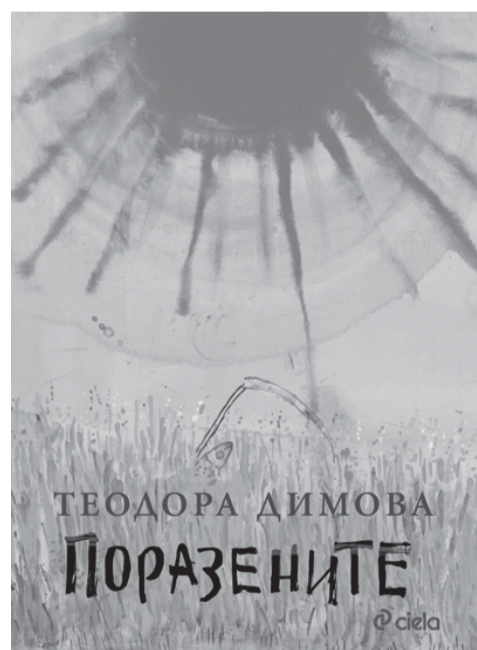
Посланията на оброчищата и целият комплекс от обичаи и практики, свързан с тази стародавна българска традиция, са обект на настоящата книга, която, убеден съм, в скоро време ще стане настолно четиво на всички родолюбиви и любознателни българи. Още повече че финалът на книгата е отворен, тъй като съществуват десетки и стотици оброчи из цяла България и на много места по света, където са живели и още живеят българи.

Новите тиражи на книгата „Посланията на оброчищата“ са доказателство за интереса, който тя предизвиква сред преситената от заглавия четяща аудитория.

А което се е чел, пак ще се чете.

Памет срещу забравата

Хари Хараламбиев

Романът „Поразените“, автор на който е Теодора Димова, е литературен факт. Чрез него Димова се е стремяла да потвърди казаното от Емил Чоран „Паметта е основание за почтен живот“.

Докато четях страница след страница, някак неусетно съзнанието ми беше пронизано от въпросите: Необходима ли ни е книгата? Какви цели е преследвала авторката, разказвайки за нерадата участ и съдба на Райна, Екатерина, Виктория, а заедно с тях и за невръстните Магдалена и Александра?

Книгата ни е необходима, същностно необходима. Тя е болка и страдание за хора и събития, белязани от недалечното минало. Всяка страница ни напомня казаното от Хенри Милър: „Мисията на човека на земята е да помни“.

„Поразените“ не бива да се преразказва. Тя трябва да се прочете, ако е възможно със страст, за да може читателят да съпреживее авторските тревоги и надежди.

Райна и останалите са живи. Те са от плът и кръв. Всяка е със своя съдба и свой нерадостен живот, със своя памет. А паметта е като военна храброст. Тя не търпи лицемерие.

Романът ни приканва да си припомним отминали събития, да ги преосмислим в мигове, когато ни изневерява чувството за справедливост, да видим истината такава, каквато е.

Теодора Димова е инстинктивна. Тя е открит човек. Написаното от нея внушава и стимулира. Тя се е докоснала до една тема-жарава, тема пареща, напомняща за събитията, случили се току след 9-ти септември 1944 година.

Райна ще преживее болезнено смъртта на съпруга си, който ще ѝ изповяда: „Пред теб се чувствам някак незначителен, Райничке“.

Авторката ни напомня за времето на съдебните процеси, които бяха кървящи рани върху снагата на българското

правосъдие.

Посредством писмо-изповед до невръстните си деца Екатерина разказва за величието и страданията на техния баща Мина с едничката цел: „Да се съизмерват с него, когато възмъжеят“.

За своя съпруг Екатерина ще напише: „Мина обхващаше пространството около себе си, променяше го“. Авторката ще напомни, че той е бил човек, отговорен към всеки, с когото съдбата го е срещала. Това не ще попречи на хора от новото време да му пришият етикета „Фашистият Исус“.

Художественият похват на Теодора Димова наподобява този на Ориана Фалачи в нейната есеистична повест „Писмо до едно неродено дете“.

Екатерина и Мина са истински, земни хора. Водили са живот, който е пулсираше. По-късно ще се сблъскат с една сурова и негритирана действителност. Грубостта и непоносимата болка трайно са се вселили в им души.

Изправена пред неизбежната смърт на Мина Екатерина ще напише: „Страшно е да срещнеш погледа на осъден на смърт“.

Разказите на Виктория и Александра са вариации на тъгата. Напомнят ни за злото, но и за доброто. Разсъжденията на героините напомнят казаното от могъщия интелектуалец Петър Увалиев: „Злото е вродено в душата на чове-

ка. А и самият демон е обръкващо двулик: Всички сме зли и всички сме добри. Смущаващо е, че не знаем кога сме зли и кога – добри. Това е нашата прокоба и спасение“.

„Поразените“ е роман-вдъхновение, подчинен на интелигентността. Написан е със страст, емоция и надежда. Надежда, че трагичното време, белязано от съдбовни събития, никога не ще се повтори.

Теодора Димова е писала с всеотдайност, свобода и вяра. В книгата не срещнах нито един ред, от който да струи неприязнено чувство към някого, дори и към тези, които заслужават презрение: Методи Желязков – бездарен автор, Васа и неколцина още.

Въпреки трагизма на героите, романът е урок по човечност. В същото време той е страдание, очакване и екстаз. Той ни вдъхва вяра и упование, че талантът е независимост, че свободата е право на собствено „Не!“.

След прочита на „Поразените“ имам усещането, че авторката магнетично ми нашепва: „Живей и мисли с повече участие на съвестта!“.

Теодора Димова е автор със сеизмична чувствителност. „Поразените“ е книга-огледало на душата на нейната авторка. Дала е воля на своята проникновена мисъл. Читателят ще се потопи в една недалечна реалност, която не се обяснява, а се съпреживява.

Петър Динчев е поет със свое място в съвременната ни литература, със своя знакова система, творческа мисия и нравствено кредо. Той е добре разпознаваем сред поетичните си събратя по емоционалната си мисловност на неповторим лирик – майстор на сонета и сонетния венец. Издал е 28 книги, сред които: „Няма греховна любов“, „Горчиви сонети“, „Озарения“, „Дяволиада“, „Когато душата ти плаче“, „Пътеки към изгрева“, „Потомка на Орфей“, „Съзидание“, „Полъх от смола“ и др.

Само с няколко щрих, литературният критик Пенчо Чернаев характеризира поета: „Удивително е как този канара-човек може да рони толкова нежни песни. Те извират от лиричното, любвеобилно сърце на Петър Динчев. Той има отворени сетива за всичко – любов, природа, родина, свят. Творец на жизнелюбието.“

Стихосбирката му „Баладичен шепот“ е най-новата му книга. Той включва 69 стихотворения, в които се оглежда благородната поетична душа и силния му творчески дух. Книгата е възторжена възхвала – апотеоз на Родопа планина. В предисловието авторът е записал и подзаглавие „Под родопското небе“, както и посвещението: „На величествената Родопа планина и на нейните герои и страдалци посвещавам тази книга.“

Петър Динчев в хронологичен исторически ред разкрива героични и трагични страници от величавото минало на Родопите, божествената красота на планината и нейните отрудени и достойни люде.

Това е примамливо и романтично пътуване, както сам го определя поета в първото си стихотворение: „Вперил поглед нейде надалече, / тръгвам из Родопа планина, / търся по изчезнали пътеки/ дири от далечни времена.“

Като душевност и нравственост Динчев е здраво свързан с Родопите и родопчани, затова и неговите поетични творби носят магнетизма и очорованието на планината. Неговото творческо пристрастие към планината се дължи и на факта, че макар и роден в полето – село Патриарх Евтимиево, той израства и учи в Асеновград, работи като журналист в Смолян, както и на благотворното влияние върху поета на неговата съпруга – голямата родопска певица Бойка Присадова.

Поетична възхвала за Родопите

Иван Д. Христов

В „Баладичен шепот“ авторът е включил едни от най-добрите си стихотворения посветени на Родопа планина, които разкриват творческите му търсения, дълбоките родови корени, славното и героично минало, нравствените и идейно – естетически послания. За поета в планината „всеки камък е паметна плоча / за безстрашно загинал герой... / Всеки бор е изправена пушка, заредена за другия бой.“ („Родопско селце“). Не можем да не се преклоним и станем съпричастни с възвращенията на поета пред паметника на загиналите за Освобождението на Родопите на връх „Средногорец“ – „родопската Шипка“, където „като гилза бялото слънце отгоре стърчи.“

Предания и легенди възкръсват изпод талантливото лирично перо на автора, с неповторимата си метафоричност и емоционално въздействие – стиховете му за Асенова крепост, крепостите „Устра“ и „Зареница“, за „Жълтуша“, за легендарните родопски скали „Невестата“ и „Момата“, за злоещите пещери „Челевещницата“ и „Ледницата“, за славния Момчил юнак и родопските бранители – Ангел, Дельо и Петко войводи, за Пейо Шишманов и други.

Поетът насочва вниманието си върху трагичната участ, сполетяла нашата страна от османското нашествие, еничарството, „разделното време“, трагичният отпор и непокорен дух на родопчанина, към израсналото сред суровата природа здраво и живо поколение българи, закърмено със свободата на орлите и песните на Орфей.

Стиховете звучат баладично и завладяващо, а красотата на природата и душевното богатство на родопчанина са разкрити от автора в неповторима хармония. Поетът използва умело детайли от природата и нейните определени състояния като лирическа съставка в творбите си. Неговият усет за природата стига до пантеизъм. Тя оживява в поезията му: „Размахва Перелик зелена кърпа. / Небето опва синия си вир. / Приседнало за малко на скалите, / тревичките пак

слънцето брой.“

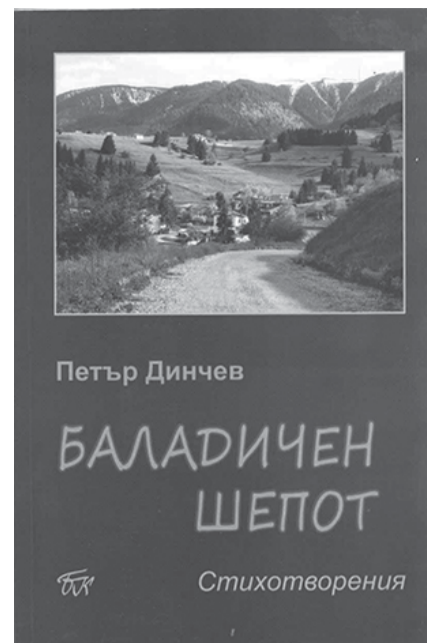
В стихосбирката преобладава като поетична форма, „най-аристократичния поетичен жанр“ – сонетът. В нея има и сонетни венци. Яркото метафорично мислене е другата характерна черта на този самороден и земен творец. Това е една съкровена и изповедна поезия.

В лирическите му творби личи умението на Динчев да улавя най-характерното в бита и душевността на родопчани, за които дори и „слънцето нетърпеливо / вдига златния си мях / щом хорото се извива иска да е между тях.“

Стихотворението, посветено на родното село – „Утро в Патриарх Евтимиево“ е зрима, мила, пасторална селска картина, която ни обсебва и пленява: „Слънце весело просветва, / вдига грейнало лице. / Глас оплели, две петлета / будят моето селце.“ Подобно поетическо въздействие имат и стихотворенията: „Върбово“, „Триградското ждрело“, „Към Пампорово“, „Песенна Гела“, „Планински чешми“...

Петър Динчев, който някога възторжено възкликна: „Няма греховна любов“, умее талантливо да възпява не само любовта, но и проявява висока гражданска съвест, чувство за справедливост и достойнство, което потвърждава пиетета му към пазителите на българщината, на българския дух и слово. Затрогва ни умението му да възприема планината с цялата ѝ многоизмеримост и многопосочност.

Поет със здрав родов корен, чувствена памет, запомнящи се художествени превъплъщения и нравствени послания, Динчев засвидетелства преклонението си пред Родопите и хората в нея – винаги гостоприемни към доброжелатели, но сурови и безпощадни към врагове: „Близък и познат ще бъдеш на софрата. / Туй закон е свят, закон на планината. / Ала ако меч на среща им извадиш, / ще те срещне меч без милост и пощада.“ / „Закон на планината“ / Запомняща се поетична образност и

завладяващо настроение блика от стиховете му посветени на гурбетчийството и тежката разлъка с близки, на дялгери и овчари, когато „пак на юг, стадата повеждат / чокмановски тожожки кехаи („Към Бялото море“, „Изпращане“ и други).

Във финалното стихотворение „Борове“, чрез образният паралелизъм и олицетворението, конкретната и осезаема картина на родопската гора е поднесена романтично и въздушно: „Наметнали зелени са си шуби / по стръмни скалове на вечен стан сте. / Когато миг последен ви събори, / отивате си стегнати и прави.“

Житейската равностметка на Петър Динчев е „едно добро да си послал“. Създател на зряло поетично творчество, стиховете му ще продължават да ни възбудят с изстраданияте истини за миналото и настоящето ни. Големият талант на поета, тънкото му лирично чувство, неговите родолюбиви, здрави, морални и нравствени устои правят стихосбирката му „Баладичен шепот“ завладяващо четиво.

В нея е скрит един въздушен свят – ярък и самобитен, неповторим като китениците, звънлив като родопските чанове и една богата душевност на родопчанина. Отпили от този чист извор, посягаме пак да утолим жаждата си.

Издателство „Просвета“ обогати читателите с „Български синонимен и антонимен речник с фразеологизми“.

Негов автор е Ани Нанова, която успява да вникне в необозримото пространство от езикови явления в тяхната максимална пълнота. В азбучен ред за подредени над 30 000 синонима и голяма част от тях са многозначни. Авторката извежда от една представена

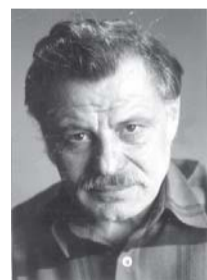
дума по няколко значения и по такъв начин общият брой на синонимните редове надхвърля 100 000. Така подреден, речникът придобива и тълкувателен характер, защото всяко значение е илюстрирано с конкретни примери. В речника са включени и антонимите, които представляват антитезата на синонимите и създават необходимия семантичен контраст.

Началото на такъв вид речници в българския език е поставено през тридесетте години на миналия век с отпечатването на „Речник на българските синоними /1931/ от Марияна Дабева. Пет години по-късно излиза „Български синонимен речник“ от Любен Нанов, а през 2000 г. и 2008 г. са отпечатани второ и трето издание на този речник с автори Любен Нанов и Ани Нанова.

Синонимите са сред ярките доказателства за езиковото богатство, ето защо новият речник на Ани Нанова е сериозен принос в палитрата от издания, съхраняващи и обогатяващи най-драгоценното благо за народа и нацията ни – свещената българска словесност.

Нико Стоянов

Един цял свят

Истинската поезия не се дели на женска и мъжка. Всяка поетична книга на наистина надарен, упорит и трудолюбив автор е цяла човешка съдба, цял свят:

*На земята единствена,
вечна е пръстта,
а животът е дар...*

„Нишки от въздишки“ (София, 2020) не е първата стихосбирка на Елена Костадинова. Това е една нова, съзнателно издигната на по-високо ниво в стихотворчески и поетически план книга с лирика. Тя не е просто подборка от безгрижни въздишки, изтръгвани или уловени случайно през нашето безвремие...

*Стаило дъх, беззвездно е небето;
мълчи и равнодушна е нощта –
дъждът ще ни отмие греховете,
а вярата, езика, а честта?!*

Поезията сама говори за автора, за себе си и за всичко наоколо. Тя е биография на лирическата героиня. Наситена с авторски самопризнания, смис-

лови извори, житейско-практични препоръки – това са различни послания към себе си и читателя.

В творбите на Елена Костадинова се усеща неподправената искреност на неизпъквалите чувства. Тя няма какво да крие от себе си и от читателя. Емоционално образни, натоварени с експресивност на спомени и изживявания, стиховете на поетесата правят читателя по-благороден и добър:

*На слабите кураж ти подари,
за да оборят те и ветровете,
защото само божите искри
прощават на човека греховете.*

Строфи с родолюбива и интимна тематика, в които пулсира ритъмът на днешния ден, фолклорни и исторически мотиви, природни явления, нравствени ценности, характерни за българската духовност.

Както и каквото и да говорим, не е лесно и днес да откриваме своята звезда в безкрайните космически простори на поезията...

В „Нишки от въздишки“ се преплитат в емоционално – лирически панорамен ритъм облаци и ветрове, дъга над река, светлина и топлина. Мелодии за любовта и тъгата, дръзки и шеговити мотиви, майчински напътствия и посвещения:

И тъгува за тебе реката...

Живата поезия трябва да привлича с искреността си, с непосредствеността си, с личностното си отношение към всеки засегнат факт, тема, явление. И в това отношение стиховете на Елена не са изключение. Затова те са далеко по-отпред и по-горе от онази, така наречената съвременна, модерна, вече тридесет години петдесетгодишна, но все още млада поевропейска „поезия“, с не по български усуканите словотворения и стилистични стълпотворения, която никак не може и никога няма да успее да прикрие сакатата си оскъдица и пусто-празната си сивота.

Нашите стари хора казват: ако искаш да опознаеш душата на човека, на народа – погледни в сърцето му – в корена:

*След дълга зима,
той снега пробива –
от слънцето увлечен е,
защото
растежът е борба
и съпротива,
а свободата –
смисъл на живота!*

Христо Черняев на 90 години

Славимир Генчев

Битието на времето

Добре си спомням как в препълнения салон на столичното читалище „Пенчо Славейков“ при честването на 85-годишнината на поета, публициста, есеиста Христо Черняев литературният критик Благвеста Касабова подчерта, че Черняев е от „онова поколение творци, което се вписва в развитието на съвременната българска литература с чистия си патриотизъм, с любов към природата, почит към ценностите на миналото, към традициите, обогатявайки и продължавайки ги, като в същото време поставя и новото им начало. Защото в продължението няма повтаряемост. В продължението има уникалност и многоначалие.“

Христо Черняев е автор на близо 40 книги – поезия и проза, като във всяка от тях неизменно присъстват българската природа, българският бит и душевност, парливите въпроси на времето и драматичните им отговори, водещи на свой ред до нова спирала от въпроси и... стихотворения.

Неколкократно и аз в свои бележки, пръснати в печата и интернет, съм подчертавал типичните за Христо Черняев творческо дълголетие и завидна работоспособност, които не му „дават мира“ и до днес, за да продължава да пише и издава книги, с които като истински апостол на българския дух да обогатява съвременната българска литература.

Бързам да припомня и друга важна черта от характера на писателя и човека Христо Черняев: неговия пиетет към младите творци и помощта, която е оказал на мнозина за тяхното творческо израстване и развитие. Подобно бащинско отношение е породено не толкова от самочувствието на възрастовата бариера, тъй като то е биографичен факт още от по-младите години на твореца в ролята му на дългогодишен литературен редактор. То се дължи преди всичко на висотата на личните му художествени постижения и натрупания писателски опит, превръща се съвсем естествено в характерна за Христо Черняев човешка и професионална черта. Тя е рядък дар, в който прозират възрожденска безкористност, чувство за дълг и отговорност, толерантност и благородство.

Може да си позволи да притежава такава право поет, който е написал:

*Перото на Паисий, съхранило
на българина истинската мощ;
перото паче – първото, най-милото,
изпило петвековната ни нощ!*

В поетичните си книги Христо Черняев ни се разкрива като чист лирик едновременно вгълбен в себе си и разтворен в света, който (пре)създава със средствата на чистата поезия, каквато все още малцина поети пишат днес, увлечени от други темпове и моди.

В стихотворението „Зелена звезда“, посветено на Атанас Далчев, Христо Черняев изповядва:

*И сигурен съм, че земята,
покрита с ярка резеда,
от другите звезди се смята
за най-зелената звезда.*

А на Андрей Германов:

*...Летяха птици. Смееха се хора.
Зрънца кълнях в тая земна твърд.
Наоколо сияеше простора
и нищо не напомняше за смърт.*

В стихотворението „Вангя“, посветено на пророчицата от Рупите:

*... и се изглади вдлъбнатата рязка
върху челото ми. Пак бях поет.
И чувствах как невидим поглед тласка
съдбата ми – през времето – напред.*

Под свода на тази поезия читателят ще открие целия заобикалящ ни природен и човешки свят и затова тя е трудно обозрима и сравнима: ручей и върхове, гори и поля, цветя и дървета, влакове и гари, птици и хора, бури и покой, дъждо-

Отляво надясно: Андрей Германов, Стефан Цанев, Николай Христов, Слав Хр. Караславов и Христо Черняев

ве и ветрове, аромати и цветове, слънце – особено обикнато от поета – и звезди, небеса и облаци... Образна, предметна, реалистична поезия, но изпъстрена с метафори и сравнения, които на мига превръщат обикновеното в живота в необикновено и извисено, придават му осезаема поетична „принадена“ стойност. И това става по един съвършено, елегантен и художествен начин, без усилия и излишно поетизиране, някак от само себе си, както това става само в поезията на родените лирици. Но светът – нито реалният, нито художественият, няма да е пълен, ако в него не бушуват чувства, страсти и мисли, сред които се откроява неизбежната „Единствена любов“.

Останалите книги на Христо Черняев, които не са класически стихосбирки, често пъти не могат да се определят (поне не лесно) жанрово, защото съдържат различни художествени текстове: есеистични, публицистични, литературно-критични, поетични, както – и това сякаш е най-обикнатият от автора черняевски жанр – пъстра смесица от тях. В тях авторът споделя, разсъждава, спори, доказва, вълнува се, отчайва се, превъзмогва, разисква, критикува от висотата на своята собствена и честно отстоявана през годините морална, обществена и художествено-естетическа позиция най-парливите теми, събития и въпроси на времето в неговите измерения – минало, настояще и бъдеще. Като примери в това отношение мога да посоча „По чукари и пътеки“ (2007), „Апостоли на българския дух“ (2008), „Образи от слово“ (2016), както и новоизлязлата в навечерието на 90-годишнината на поета книга от любимия му тип „видрица“, онаслонена не случайно „Перо, натопено

във времето“. Тя съдържа статии, интервюта, сатира, писма, стихотворения – от и за него...

Словесните портрети на хора, природни забележителности, явления и събития същевременно обрисуват и самия него като талантлив поет, есеист, публицист, мемоарист, като вещь литературен анализатор, като дълбок познавач на родната литература, който обръща еднакво грижовно внимание не само на утвърдените имена, но и на начеващи поети и писатели, като неморен планинар, който познава отлично величавата българска природа, но не само за да се възхищава, а за да я възпее и доближи до нас, намирайки също така в нея опора за самия себе си в трудните времена, както сам той признава. („Ако дървета все възпявам,/ дърветата цъфтят у мен...“)

Преди години фолклористката Елена Огнянова в качеството си на член на комисията към програмата за подпомагане на българската книга („По чукари и пътеки“ бе издадена с конкурс на Мини-

*ще бъде печална и празна,
ако то не изцвили
през ранните пролетни дни,*

*ако то – младенец,
от просторите светли помамен,
не политне – стрела недогонена –
в дол и гора,
ако то не изтръгне възторга ѝ
пламенен
чрез избита от камък искра...*

*Ах, не слагайте нивга
на младото конче юзда.*

В интервю за в. „Застраховател прес“ (30 юли 2008 г.) Христо Черняев бе казал: „Словото не губи и не е загубвало силата си. Дори и пренебрегвано, То пак е тържествувало над посредствеността. То винаги е заемало действителното си законно място. Това ми вдъхва увереност да пиша. Постоянно чета и се интересувам от стиховете на всички поколения поети. Но към младите винаги съм гледал с надежда и уважение. Очаквам днес да бъдат по-дръзки не в пренебрегването на голямата българска поетическа традиция, а в претворяването на най-парливите и жестоки противоречия на обществото.“

Спирам дотук. Съдете сами:

*Когато спреш, завинаги се спри,
но тъй, че хоризонти и зори,
и ветрове, и птици, и треви
да шепнат: „Продължава да върви!“
(„Не спирай по средата“)*

*Вихрушка вдигна прах във висини,
размести камъни, гнезда и клони
и – сякаш параходи сред вълни –
тресат се старовремските балкони.
(„Буря“)*

*... че не бива с разни предмети
да стареете вкъщи, нали?
А в душите си оставете
едно кътче: сняг да вали.
(„Сняг да вали“)*

*Като сеяч у тебе се вселява
спокойно и дълбоко мисълта,
че няма да потънат във забрава
зърната, изтървани на пръстта.*

*Че в някои души, за обич жадни,
че в някои сърца, стаили плам,
те ще покълнат. Жътва там ще падне.
На истините срокът е голям.
(„Без заглавие“)*

*Не знам дали и догодина
ще видя същите берачки
сред шум от глъчки и закачки
в една черешова градина.
(„Череша“)*

*Какво мога да кажа повече
от очите на млъкнал славей –
две светли зърна в листата.
Иди, че с думи разправяй!
Разказват ли се нещата?
(„Какво мога да кажа повече“)*

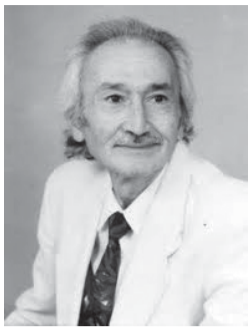
*Поезията,
дето дава
кръвта на слабия,
жарта на силния.
Поезията –
не формата,
не славата.
Светът – най-простият,
най-милият!
(„Поезията“)*

Христо Черняев на 90 години! Това е животът, който не умира, на бродник в старопланински дни и сребърни зарани по минзухарена земя, далечни гари, крайбрежия, огнища, чукари и пътеки, сред апостоли на българския дух, гладни стихове и образи от слово за българско име с перо, натопено във времето.

На Ефрем Каранфилов

*Ах, не слагайте нивга
на младото конче юзда
и недейте го връзва за кол до стобора,
и не казвайте вие,
че нямамо кът под простора,
неутъкпан от старите конски стада!*

*Нека то не узнае вкуса
на юздата желязна
и голямата скръб
по нестигнати далечини!
Равнината без него*

Не се учудих, че търсят Манчев от някакво министерство. Той винаги намираще време да вземе проект, чийто срок изтича, а няма кой да го работи, вечер или в празничните дни ще чертае или

пресмята. Не се скъпеше да плаща на млади колеги за нещо уж дребно, а изискващо много усилия, не ставаше от компютъра, през ден си пишеше кафе-то с двете момичета от центъра за научно-техническа информация.

Печелеше добре. Никога не е бил женен, а наближаваше петдесетте. Имаше малко жилище: кабинет, хол и кухня, купил ги от парите след продажбата на бащината къща. Не спестяваше, дори често вземаше заеми, но ги връщаше навреме.

Този човек имаше влечение само към екскурзии в чужбина.

Когато правихме една обща разработка с чехите, общувах повече с него. Не, не беше сухар, както го представяха. Дори разбрах, че след екскурзиите носи на всеки в отдела по нещо.

Не знаеше нито един чужд език като хората и това му пречеше много и в работата, и по екскурзиите. Имаше най-бегла представа от немски, покрай компютъра беше научил задължителната английска терминология. Но най-често разпечатваше каквото го интересува и молеше по-младите колеги да му преведат текста. Веднъж го питах защо не мине началния курс и още няколко нива по английски – сега има всевъзможни школи, центрове, преподаватели.

– Няма за кога. Това трябваше да направя преди две десетилетия – тъжно каза Манчев.

Не помня как веднъж попаднах в неговия дом. Идеален ред. Дори и на бюрото. Никога не бях виждал на едно място толкова дипломки, картички с изгледи и карти – географски, на забележителностите, на градския транспорт

Да участваш в шествие

Христо Рудински

Поне от двайсет страни на Европа, Азия и Латинска Америка.

– В Англия не съм ходил – като отпиваше от кафето проговори Манчев. – Нямахме подходящи маршрути и за Шотландия и Ирландия този сезон. Живот и здраве – друг път.

– Водиш ли си записки, срещаш ли

някакви замъци, се повредил. Закъсне ли много и в хотела се върнали преди полунощ.

Успали се и не можали да закусят. Последният ден пък бил свободен – кой където иска да ходи, да посещава музеи, галерии, площи и паркове, да пазарува из Лондон.

Нашият човек наумил да си купи комплект прибори за чертане. В един магазин не му харесали. В друг били много скъпи. Най-сетне намерил това, което търсел. Шведски, с различни номера пера, тушо в к и, всевъзможни транспортири, триъгълници, линейки, шаблони за какво ли не. Цената

била десет лири. Имал точно толкова. Щастлив взел добре опакованото пакетче. Излязъл на улицата, а го свил стомах. Не бил хапвал от предния ден.

При по евтините екскурзии и така – в цената е включен пътят в двете посоки, хотел, автобус до обектите, закуска и вечеря. Нашенци си носят сандвичи, но когато Манчев поровил в чантата си, в нея нямало нищо за ядене, дори бисквити.

Бил сам в чуждия град. Но и да се върне в хотела, там вече няма да намери никого от групата – всички са се юрнали из града. Пък и да открие някого, не би му признал, че е гладен.

се с интересни хора?

– Тук е написано – посочи десетките дипломки, карти и картички моят колега. – А как да разговарям с хора – не зная езици. В повечето големи музеи е лесно – беседата е на руски. Или нашият екскурзовод превежда. Другаде вземаш магнетофон с българска реч.

Мина време. Срещам веднъж моя съученик Гебо (Георги Боев), който завършил право, беше по разни съдилища. Сега се намирал в правния отдел на Външното министерство. Пита ме още ли работя в „Транспроект“ и дали познавам инженер Манчев. И ми разказа за последната му екскурзия.

Автобусът, с който ходили да гледат

Истината

Петър Доневи

За честването на 3 март

Често с моите врачански приятели сядаме на пейките на Ботевият площад, гледаме величественият паметник на гениалният поет, гледаме Балкана, при

ютитолкова героични съдби на родолюбци, дали живота си за освобождението на Отечеството ни от турско робство и скърбим за раненото сегашно време. Време, в което някой от новите „демократи“ се съмняват дали пък е имало турско робство и дали не е имало само присъствие у нас от наши комшии... И дали с гордост трябва да отбелязваме 3 март като национален празник на България. И не е ли време да препрочетем историята си с нов поглед, с нови нотки за добросъседство, с опрощение на 5-вековното ни униже-

ние и погазване като народ? И дали да не изключим думата *робство* от употребата в българската реч?

Боже мой, боже мой... Да се чудим и да се маем... На кой да вярваме? На днешните ли родофоби или на тревожните ни съвременници от ония славни времена на борби и саможертва? На народната памет, създава болката за *три синджирароби*, за Балканджи Йово и сестра му Яна... На гордия Стефан Стамболов: „*Не ще ме ний богатство, не ще ме ний пари, искаме свобода, човешки правдини...*“ Или на великия Ботев „...*Но кълни майко проклинай, таз черна турска робия... Та сърце майко не трае да гледа турчин, че бесней над бащино ми огнище...*“ И продължавам с Ботев: „Дивият, безчовечен турски ярем, който в продължение на почти пет столетия е висял и днес даже с още по-голяма тежина виси на врата на нашия потъпкан, западнал, но жив и неразвален още народ.“

На Левски, увиснал на бесилото, жадуващ чиста и свята република, на Захари Стоянов, описал с потреса-

ващ реализъм в своите „Записки по българските въстания“ стотиците опожарени села и градове след погрома на Априлското въстание? На народният поет Иван Вазов, съвременник на жестоката епоха, описал реално безпощадната съдба на своя народ през турско робство в „Под игото“ и осенил със слава имената на героите в своята „Епопея на забравените“?

Европа е потресена от жестокостите на турските поробители... И питам се: „Що за народ сме“? Защо се отказваме от себе си, все с малодушно сведената глава, че ще заsegнем някой си, който не ни брои за нищо!? Да си замълчаваме, щото ще навредим на добросъседските си отношения. Мислят си някой без да си дават сметка, че ще обидим най-много себе си. Да отречем героизма на българския народ, изживял непосилното време разделно, написал легендите за хайдутството; Паисий, Раковски, Левски, Ботев, светлата памет за априлци... Народ, който защити своята вяра и кръст, националната си свобода и достойнство и доказа на Европа, че го има и че ще пребъде. И че ако не беше 3-ти март, историята ни като народ щеше е съвсем друга. Но има и още една истина – за Русия, без чиято помощ нямаше да се случи нашето

Вървял и си мислел за родината – винаги човек може да откъсне я слива, я ябълка, дървета има и край пътя, и в зелените площи между блоковете. А тук всеки англичанин си е заградил двора.

Пресякъл някакъв парк и насреща видял гробище. Тогава една спасителна мисъл го споходила – ще се смеси с хората на някое погребение, нали после (сигурно е като у нас), ще дадат по чашка жито, хлебче, паста.

...Една катафалка се движела бавно. От червеникав автомобил слезли белокоос мъж и друг, малко по-млад и тръгна след нея.

Манчев се присъединил към тях. Стигна до един вече изкопан гроб. Свещеникът разтворил требника, но не гледал в него. Само от едно листче прочел името на покойника и заредил словата.

Двете възгата опасали ковчега, всичко станало бързо.

Белокосият мъж казал нещо на английски и настоятелно посочил Манчев да върви с тях.

Колата ги откарала в ресторант. Обядвали. Човекът, който довел българина и по-младия, по едно време извадил бележник и запитал другия нещо. Записал си. Било името му. Задал въпрос и на нашенеца, който разбрал какво го питат, извадил химикалката и на латиница написал трите си имена, София, България, улицата и номера, а също и телефона на института. Решил, че белокосият мъж по някакъв начин иска да се отчете пред някого за разходите по погребението и обяда, или да се пише във вестник кои са присъствували. Е, да, бил учуден, че само двама и той са почели покойника, толкова ли е нямал роднини и приятели.

...С Гебо пихме по още едно кафе той довърши историята. Покойникът в Лондон бил мизантроп. Ето защо на погребението нямало нито роднини, нито приятели. Само шофьорът на фирмата и адвокатът му, който после пред свидетели прочел завещанието: цялото наследство – хубава къща и значителна сума да се поделат по равно на всички, присъствували на погребението.

Освобождение и имаше вероятност България да остане като един Кюрдистан на Балканите. Няма да се питам къде беше тогава човеколюбивата Англия, а и останалата Европа, чиито „ценности“ днес насилва ни натрапват днес. Нима тогава тия *ценности* не съществуваха? И различни ли са днешните от ония, които разпокъсаха Санстефанска България на парчета, та до днес не са зараснали и няма да зарастат раните на Отечеството? Милът и добросъседството са факт, европейското ни членство – също. Тогава защо са тия посегателства, кого обслужват? България и българския народ със сигурност – не.

И дали днес работим за българския национален интерес както са работили нашите предци? Дали пазим своето, българското достойнство? Сега повече от всякога сме длъжни да бдим за своята история. Но и не само историята – тревожно е, като гледам как родният ми Северозапад от ден на ден линее и гасне. Докъде ще стигнем с нашите политици, които открито поставят партийните си и групови интереси над всичко останало. И достатъчно ли е да се задоволяваме само с древното философско възклицание за времената и нравите, защото какво е времето, ако не ние самите? Да не забравяме тази истина!

Кирил Милчев

1.

Нещо се случи в началото на 1992 г. с историка Петър Пешев. Той отказа да посещава факултетските съвети и дори заяви, че историята, която преподава, не е достоверна. Дали формулировката бе вяла, но никой не му обърна внимание, понеже времената и без това бяха смутни. Пешев обаче сподели дори с жена си, че сега е времето за промени. Тя го погледна тъжно, защото отдавна знаеше, че нещо го мъчи.

Пешев се свърза с един еврейски историк от Калифорния и успя да си издейства европейска стипендия, с която да посети библиотеката на Ватикана.

Айзък Милче познаваше Пешев от 10 ноември 1989 г., когато бе участвал заедно с него на един семинар по византология в София. Тогава те откриха общ интерес, бяха почитатели на излязлата посмъртно през 1973 г. книга на проф. Хелфен за хуните.

Милче и Пешев се впуснаха същата вечер в безкраен разговор за оцетената от науката хунска история и единствени не разбраха в залисията си, че политическата история на България също се промени за един ден, така както и те двамата помежду си промениха хунската.

На следващия ден Милче предложи план за преход, понеже е доста сложно натрупаните лъжи за хуните да се променят веднага. Радваха се, че е паднала Берлинската стена и хунската история няма да бъде повече оцетена.

– Демокрацията трябва да започне с отваряне на досиетата – шеговито предложи Пешев и намекна на Милче, че има предвид архивите на Ватикана.

– Да – съгласи се Милче, – трябва да бъде реабилитиран Евнапий, нали?

– Не само той – разгореци се Пешев, – тази тоталитарна формулировка за „велико преселение на народите“ може да бъде изхвърлена само ако Приск не е вече дисидент и му се отдаде заслуженото. Стига сме го чели през очите на Константиновите драскачи, трябва да има перестройка...

Двамата учени приличаха на героите от българска мартеница. Увили се като бял и червен конец, те си говореха с неразбираем за останалите език, но само двамата в света бяха възприели от все сърце тезисите на покойния Хелфен за промяна на хунската история...

2.

Милче бе асистент на Ото Менхен-Хелфен в Калифорнийския университет. Още като студент професорът го запали по Изтока. Милче знаеше, че прегърбеният Ото държи у дома в чекмеджето на бюрото си почти готов ръкопис за хунската история, дори бе предложил услугите си да помогне за библиографията. Тази досадна дейност бе забавила издаването на много ценни книги и Милче се зарови в сигнатурите на университетската библиотека с таланта на експерт по справките.

През това време Хелфен драскаше с молив и триеше предговора на своя епохален труд, в който обвиняваше немските

и съветските професори, че са прецакали хунската история и повтарят само мантири и сведения от общ характер за събития, които изискват сериозна научна аргументация.

Хелфен изтри сухата последна фраза и се замисли.

Той знаеше, че историята на хуните в Европа през IV и V век не е проучена безпристрастно. Още титаничният Едуард Гибън от XVIII в. бе изпратил произхода им в Средна Азия сякаш напук на летописца Прокопий от VI в., който подробно обяснява, че те произхождат от кимерийците. За хуните, продължи да поправя Хелфен, се пише само с уравнения. Понеже са подчинили и двете римски империи – в скоби Западната и Източната, – както пише Приск от V в., скудоумните стари летописци са ги „демонизирали“. Това понятие много хареса на Хелфен и той реши да напише подробно как лошите думи като „варвари“, „пълчища“, „бич Божи“, „Гог и Магог“ и т.н. са създадени още от средновековните драскачи, а техните следващи колеги просто са ги преписали, без дори да се замислят за истинските факти...

Но Хелфен бе болен и през зимата на 1969 г., сякаш предчувствайки, че скоро ще напусне колежите си, които гледаха на заниманията му с историята на хуните като на безполезна дейност, грабна ръкописа и го занесе в университетското издателство. Дори забрави предговора и листовете, ситно изписани с молив, залежах в бюрото.

Хелфен почина, студентите му го почетоха в последния час, а редакторите започнаха да разлистват ръкописа му и да се чудят, все едно бе написан с непознати руни. Тогава се наложи Милче да ходи на някакви редколегии и да разяснява какво всъщност е искал да каже Хелфен.

3.

През 324 г. Константин I (325–337) нарежда да започнат строителни работи по възстановяването на гр. Византион на Тракийския Босфор.

На 11 май 330 г. новият Рим е осветен като християнска столица.

Четирийсет години по-късно римският свят е потресен от хуните, които превземат цяла Скития, т.е. земята от Дон до Карпатите и вече са на източната граница на римската провинция Панония, днешна Унгария.

Първата хунска вълна в Европа оцетява най-много готите, които навлизат към 375 г. в Панония и в Балканска Мизия като огромна бежанска маса.

Само около 20 години по-късно, през 395 г., хуните се вдигат с конницата си от Панония и през Кавказ стигат до източната, персийската граница на Византия при днешния турски град Диарбекир.

Римският свят попада сякаш в шепите на хунската империя, с дясната си ръка хуните са в източна Панония, а с лявата си ръка – при горен Ефрат и Тигър.

Няколко години по-късно, през 408 г., Йероним, преводачът на библията на латински, е в Йерусалим и от духовната висота на божия град гледа на римския свят с тревога. През юни 408 г. той написва

знаменателните думи, че заради хуните „днес голяма част от Римския свят напомним на древна Юдея“. Тогава Бог наказвал евреите, като им изпращал врагове, така постъпвал и днес с римския свят заради все същото неверие... За всички вече било ясно, че ойкуменът (светът) е част от Божията воля! И Йероним пръв задава въпроса, каква е ролята на хуните в Божия промисъл?

Преди това, през 404 г. в гр. Едеса (близо до горен Тигър) свещеник Абсамий, племенник на боговдъхновения Ефрем Сирин, пише омилий за хунското нападение в земите на стария Осроен през 395 г. Въпросите на Абсамий тревожно питат Бог защо е допуснал великият християнски град Едеса да пострада от хуните?

През 408 г. в Йерусалим Йероним решава да даде теологичен отговор за ролята на хуните като част от Господната воля в историята. Именно Йероним, който е имал страст към историята и е съставял географска карта на божия свят, формулира доктрината за... бича Божи. Йероним сравнява хуните с ролята на асирийците и халдеите при стара Юдея. Господ

според него е изпращал последните срещу израилтяните заради неверието на божия народ. Хуните днес изпълняват същата Господна воля срещу римския свят, който страда от неверие и ереси.

Патриарх Несторий, набедеен, че е еретик, също обвинява от заточение в Египет (431–451) колегите си в Константинопол, че страдат от хуните, защото са пренебрегнали правото учение и вървят след Евтихий. Неговият трактат на сирийски е издаден чак през 1910 г., той е под псевдонима Ираклид Дамаский и е известен като „Трактатът на Ираклид“.

Клерикалната оценка на епохата е: Бог изпраща хуните срещу нас заради ересите.

Изглежда, тя най-точно е формулирана по-късно от Исидор Севилски: „Те (хуните) бяха гневът Господен. Толкова често, колкото Неговото възмущение нарастваше против вярващите, Той ги наказваше с хуните и така ги очистваше чрез страдания, за да отхвърлят вярващите съблазнителите на този свят и неговите грехове, и да имат прав път до небесното царство“ (HistoriaGothorum, 29).

– Ето това означава „бич Божи“ – завърши сказката си Милче.

На редколегията присъстваше и холивудският сценарист и режисьор на исторически драми Кнупт. Той се заслуша с такъв интерес, че още същата вечер реши да направи филм за Атила, „Бича Божи“...

Кнупт Моше Болга бе роден в кримския град Евпатория, в семейството на съветски граждани от караимски произход.

Караимите бяха израилтяни, които според семейните легенди в дома на Кнупт са се отделили от лакомото за „обетованата земя“ юдейско коляно. Дядото на Кнупт, раби Ибрахим, споделяше пред

внука си, че тези сведения са изследвани подробно от великия учител Авраам Фиркович, най-достойният от Евпаторската община през XIX в.

Изселването станало според Фиркович от „асирийския цар Саламансар през 721 г. пр.н.е. от Самария“. Тези колена след погрома над Асирия от страна на Вавилон и Мидия през 608 г. пр.н.е. (Хрониката на Геда) мигрирали по времето на „цар Камбузи през VI в. пр.н.е.“ в посока на Крим, извадил данни от египетските архиви Фиркович.

Караимите не били виновни за смъртта на Христос и евпаторските първенци на синагогата изпратили Фиркович при руснаците, които скоро завоювали тази земя. Руските закони налагали дискриминация над евреите и губернаторът на Новоросийските земи граф Воронцов искал убедителни доказателства, че караимите, макар и израилтяни, не са евреи.

Фиркович се срещнал през 1834 г. с графа и му показал две реликви, за да разсее опасенията му. Първата била разширената редакция на писмото на хазарския цар Йосиф от X в. до андалузкия министър Хасдай Ибн Шапрут, от което става ясно, че караимите са хазари и произхождат от Тогарма, както пише цар Йосиф, а не от Евер.

Второто „бичу“, потрил пръсти Фиркович, било волжко-българска историческа книга от XIII в., която съхранявал караимският род Болга.

Така Кнупт разбрал от дядо си, че техният род носи фамилията „Болга“, понеже са съхранявали през вековете българска историческа книга (тарих), писана на арабика през XIII в. в град Болгар, който бил цветущ търговски център, разположен между реките Волга и Кама.

Малко преди монголите на Чингис Хан и неговите синове да унищожат китната и богата държава Волжка България през XIII в., един от синовете на караима Иляс избягал и успял да продължи рода.

В родословните тефтери Кнупт прочете, че основателят на рода му Якуб ибн Иляс е бил приятел с великия български поет от XIII в. Кул Гали, чиято поема за Йосуф знаел наизуст.

Якуб се заселил при караимите на Кримския полуостров и приел низбата „Болга“. Якуб ибн Иляс ибн Болга.

Българският исторически летопис се предавал от баща на най-големия син, който бил длъжен да стори същото. Синът се заклевал, че ще мълчи до гроб. И така до дядото на дядо Ибрахим, който срещнал разтревожения Фиркович и разбрал, че руските власти ще им наложат търговски ограничения, понеже ги мислят за евреи, а всички евреи в Русия са с ограничения по закон.

Арон, който бил дядото на Ибрахим, му разказал всичко и му дал едно отдавна приготвено копие на еврейски на книгата, което още дядото на Арон подготвил, защото хазарската поговорка гласяла, че всичко е възможно на този свят. После отишъл при Фиркович, който ахнал от изненада, нищо че бил ходил вече два пъти в кайрската кинеза в Египет и отмъкнал оттам много ценни книги. Такова нещо не бил виждал. Веднага Фиркович изтичал при граф Воронцов, а онзи побягнал към Москва да докладва, че се появила на бял свят книга за древните българи и техните победи над руснаците. Никой не видял повече ръкописа...

Кнупт растял в прогресивната съветска страна и знаел, че победата над капитализма ще настъпи неизбежно, но не я дочакал, а се възползвал от тайното споразумение между Кисинджър и Брежнев и се преселил в Щатите.

Той напуснал ленинградския театър, където бил начинаещ млад режисьор и кацнал в Ню Йорк с надеждата, че ще продължи кариерата си в някой от театрите на „Бродуей авеню“.

Откъс от романа „Страстта на историка“

Из „Мемоарите на Адриан“

Маргьорит Юрсенар

...Още не съм толкова слаб, че да се поддам на кошмарите на страха, почти толкова нелепи, колкото и илюзиите на надеждата, но много по-мъчителни.

Все пак съм стигнал възрастта, в която за всеки човек животът е едно прието поражение. Да се каже, че дните ми са преброени, не означава нищо. Така е било открай време. Така е за всички ни.

Известни периоди от живота ми заприличават все повече на празните зали на твърде просторен дворец, който обеднелият собственик вече не обитава изцяло.

Три начина за преценка на човешкото съществуване

Като всеки друг и аз разполагам само с три начина за преценка на човешкото съществуване. Изучаването на собственото „аз“ – най-трудният, най-опасният, но и най-плодотворният метод. Наблюдението над хората, които най-често успяват да скрият от нас тайните си или правят всичко, за да ни накарат да повярваме, че имат такива. Книгите със своеобразните грешки в зрителната точка, които възникват между редовете.

Човешкият разум отказва да приеме, че е рожба на случайността. Преходно дело на съдба, която не ръководи никакъв бог, а още по-малко самият той. Една част от всеки живот, дори най-малко достойният за изучаване, се прекарва в търсене на неговия смисъл и начало, на корените му.

Не презирам хората. Ако беше така, нямаше да имам никакво право, нито основание да се опитвам да ги управлявам. Знаем, че са суетни, невежи, алчни, неспособни и способни на всичко, за да успеят, за да се издигнат дори само в собствените си очи или просто за да си спестят страданието. Зная, че съм като тях, поне на моменти или бих могъл да бъда като тях. Разликите, които забелязвам между другите и мен, са твърде незначителни, за да натежат в крайната равностметка.

Старая се поведението ми да бъде еднакво отдалечено и от хладното превъзходство на философа, и от наглостта на един Цезар например. И най-пропадналите хора имат нещо светло в себе си. Този убиец свири прилично на флейта. Надзирателят, който раздира с бич тялото на роба, е може би добър син, а този глупак би разделил с мен и последния си залък хляб.

Ако варварите някога завладеят света и те ще бъдат принудени да възприемат част от нашите методи и накрая вероятно ще заприличат на нас.

Хората са непостоянни както в доброто, така и в злото

Повечето хора са непостоянни както в доброто, така и в злото. Недоверието им, повече или по-малко враждебното им безразличие се огъва прекалено бързо, почти неприлично и се превръща твърде лесно в признателност, в уважение. Впрочем може би също така краткотрайни. Дори егоизмът им може да бъде насочен към полезни цели.

Що се отнася до мен, стремил съм се повече към свободата, отколкото към властта. Към властта – само защото отчасти гарантира свободата.

Императорът прие новината за идването си на власт с възхитително самооб-

ладание. Отдавна го очакваше и то с нищо не променяше плановете му. Оставаше такъв, какъвто винаги е бил, какъвто щеше да бъде до смъртта си – военачалник. Но неговото достойнство се състоеше в това, че благодарение на своето чисто военно схващане за дисциплината си бе създал точна идея за онова, което се нарича държавен ред.

Император-воин, но съвсем не воин-император. Не промени нищо в начина си на живот. В скромността му нямаше нито предвзетост, нито високомерие.

Докато армията ликуваше, той приемаше новата си отговорност като част от ежедневието, изразявайки простодушно задоволството си пред своите близки:

Бих искал да притежавам храброст, която да бъде винаги хладнокръвна, безразлична, лишена от всякаква физическа възбуда и невъзмутима като спокойствието на боговете. Не се лаская от мисълта, че съм го постигнал.

Често говорим за мечтите на младите, като съвсем забравяме тяхната пресметливост. Тя също е мечта и не по-малко безумна от самите мечти...

Пръв на село, вместо втори в Рим

Цезар е бил прав да предпочете да бъде пръв на село, вместо втори в Рим. Не от амбиция или пустословие, а защото заеманият второто място може да избира само между опасностите на подчинението или на бунта, или на още по-страшните опасности на компромиса.

Бях виновен за долното недоверие, което ни пречи да признаем величието на човека, когото познаваме прекалено добре.

Разбрах, че малцина намират смисъла на живота си преди смъртта и преценявах с по-голяма снизходителност прекръснатото им дело.

Виждам едно-единствено възражение срещу всяко усилие за подобряване на човешката участ: че може би хората не са достойни за него.

Способен съм да си представя и по-лоши форми на робство от нашата, тъй като биха били по-коварни. Било ако успеем да превърнем хората в глупави и доволни машини, които се смятат свободни, когато всъщност са зависими. Било ако развием у тях, с изключение на развлеченията и човешките удоволствия, такава настървена любов към труда, каквато е страстта към война у варварските раси.

Неповторимост на последната обич

Нищо не пречеше да бъде същото и с тази последна обич. Нищо, освен нейната неповторимост, която я отличаваше от останалите. Навикът и без друго щеше да ни отведе до безславния, но безопасен край, който животът поднася на онези, които се примиряват с безполезността и постепенно изхавяване на чувствата. Страстта можеше да се превърне в приятелство, както смятат моралистите. Или в по-често срещаното безразличие.

Мъдростта се състои в това да не пренебрегваш нищо от случайностите, които са самият живот, стига само да се постараш да избегнеш най-зловредните.

Вече се бях убедил, че нашият разум възприема само нищожна част от фактите. Все повече ме привличаше мъглявият свят на усещанията – тъмна нощ, в която проблясват и се въртят ослепителни слънца.

Неустойчивите теории, изградени от човека като защита срещу смъртта, изразяват две тенденции.

Първата представя смъртта като неизбежно зло. Напомня ни, че нито красотата, нито младостта, нито любовта могат да избегнат разложението. Тя ни доказва, че животът и съпътстващите го беди са по-ужасни от самата смърт и че е по-добре да умреш, отколкото да остарееш.

Вторият вид аргументи противоречат на първия, но нашите философи не са чак дотам придиричиви. Тук вече не става дума да се примириш със смъртта, а да я отречеш. Единствено душата била важна. Самонадеяно приемаха като факт безсмъртието на тази абстрактна същност, за която не сме чували да съществува извън тялото и чиято реалност не са си дали труда да докажат.

Безсмъртието на човешкия род и индивидуалната смърт

Смята се, че безсмъртието на човешкия род изкупува всяка индивидуална смърт. Говореха за слава – красива дума, която изпълва сърцето, и се опитваха да установят между нея и безсмъртието някакво измамно единство. Като че ли следната, която оставя след себе си даден човек, е равностилна на неговото присъствие.

В много отношения мисълта на нашите философи ми се струваше също така ограничена, объркана или неплодна. Три четвърти от интелектуалните ни занимания не са нищо друго освен празни умования. Задавах си въпроса дали тази

нарастваща пустота се дължи на спадане на интелектуалния уронен или на нравствен упадък. Каквато и да беше причината, умствената посредственост навсякъде вървеше ръка за ръка с учудваща душевна низост.

Подозирам, че зад твоята (на Марк Аврелий) добре усвоена твърдост се крие нежност и може би дори слабост. В теб отгатвам наличието на гений, който не е непременно геният на държавника. Въпреки всичко светът ще бъде винаги по-добър, затова че ще е видял поне веднъж тези достойнства въплътени във върховната власт.

Понякога ми се струва, че Ахил е най-славният от всички мъже заради своята смелост, душевна сила, знания и ум. Неотлъчни от телесна ловкост, както и заради своето пламенно чувство към младия си другар. Нищо не ми се струва по-възвишено от отчаянието му, поради което бе презрял живота и пожелал смъртта след загубата на своя любим (Патрокл).

Животът е жесток и това ни е известно. Именно защото очаквам много малко от човешкия жребий, щастливите периоди, частичните успехи, усилията да започнеш отново и да продължиш ми се струват чудеса, които са своеобразна отплата за огромната маса от злини и поражения, безотговорност и заблуди.

Публий Елий Траян Адриан (24 януари 76 г. – 10 юли 138 г.), римски император от 117 до 138 г. сл. Хр.

Превод: Нели Захариева

Маргьорит Юрсенар

- Когато губя всичко, ми остава Бог.
- Няма нещастна любов: не притежаваме онова, което не притежаваме. Няма щастлива любов: това, което притежаваме, не го притежаваме.
- В крайна сметка условностите формират човека.
- Историята се интересува само от привилегированите.
- Отношението между писателя и неговите герои е трудно за описание. Прилича малко на отношението между родителите и децата.
- Накрая живите същества винаги ви се изплъзват.
- Човешката природа се променя малко и същевременно е способна на невероятна външна пластичност.

• Всяко ясно обяснение винаги ме е убеждавало, всяка учтивост ме е покорявала, а всяко щастие почти винаги ме е правело мъдър. И само с половин ухо слушах добронамерените хора, които казват, че щастието изнервя, че свободата размеква и че човешината покварява онези, към които се прилага. Може и да е така: но при обичайното състояние на нещата в този свят това означава да откажеш да нахраниш прилично изгладнял човек от страх, че би могъл да страда от преяждане след години.

- Приятелството означава уважение и тотално приемане на друго същество.
- Нищо не ме трогва повече от куража.
- Най-голямата ни грешка е да изискваме такива ценности у някой, каквито не притежава и да се опитваме да култивираме тези, които притежава.

Златно жълдче от вековен род

Найден Вълчев

Много ѝ завидвах на тази Леда Милева като слушах как зайченцето бяло цял ден си играло в близката горичка със една сърничка и разказът течеше с такава пушкинска ли, елинпелиновска ли, ранбосилековска ли, дорагабенска ли, асенразцветниковска ли естественост, чистота, простота и светлина, че усещаме как вятърът и дъждът направили чудесен дует, как Антон лети с балон, как оня кран като стане прав – по-висок е от жираф, как джуджето Рони раздава бонбони, как пустият му лъв по глас и по сила е пръв. Сякаш някой добър глас просто си приказваше с дете и му разказваше какво станало в гората. Да говориш в стих и да не усещаш оковите на стро-

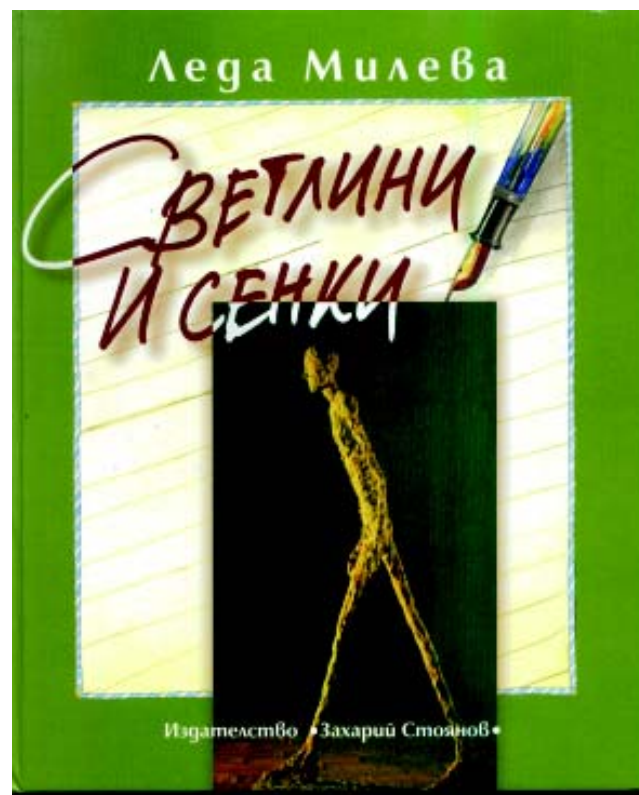

фата е висш пилотаж.

Не я познавах тогава, в младите млади студентски години, но казваха, че работела в радиото, в детската редакция и че там Петър Ступел дал музика на малкото юначе дете викнало да плаче... После научих, че Леда Милева била дъщеря на Гео Милев, че почти не помни баща си. Още дядото на Леда Милева, Милчо Касабов, в Стара Загора бил голям при-

ятел на книгата. Книжарница имал, книги издавал, издавал списание „Везни“. Синът му Георги, Гео, наследил тази страст, много нови неща прибавял. Нали бил студент в Германия – пишел на баща си, че там имало хубави цветни детски книжки, което тогава у нас било нещо непознато. Изискали такива рисунки, Гео написал текстове под тях и в България се появили първите цветни детски книжки.

Леда станала приятел на стиховете, на приказките, на пиеските за момченца и момиченца и сега цяла България знае, че тя е най-популярната писателка за деца в днешната българска книжнина, че нея навсякъде я знаят и обичат. Неведоми са пътищата божи, когато в душата ти зазвучи музика, отекне стих, яви се образ, дойдат със свой глас, твоя глас, и не питат кои са майка ти и баща ти, когато кажат, че това си ти, определят те какъв си ти. Така на пръв поглед ми се виждаха в онези години Гео Милев и Леда Милева – застанали на два различни хълма в българската книжнина. Но се запомнях вече многото стихотворения, приказки, песнички, пиеси, книжки за деца, които Леда Милева подаряваше на детските сърца.

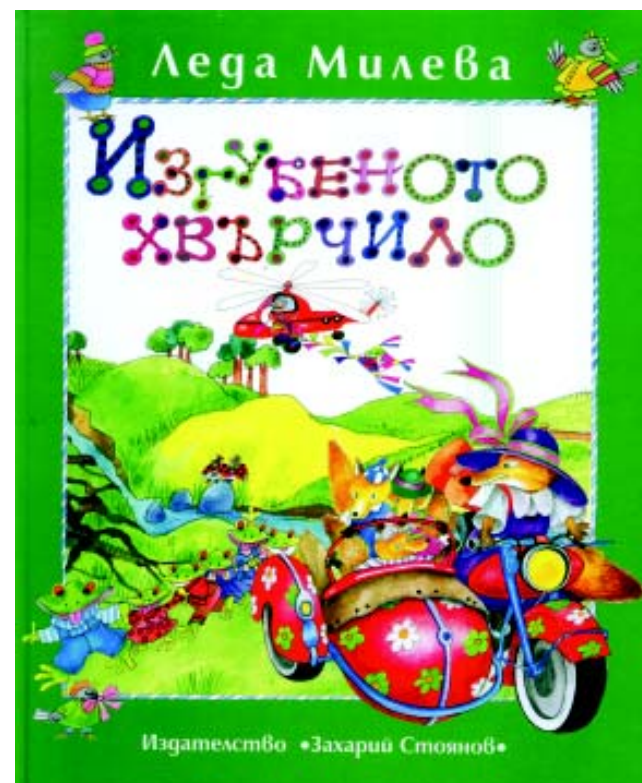

И телевизионният манастир се оказа тесен за душата на Леда Милева. Или ѝ отключиха вратата към изхода. И я видяхме под парижки небеса да представлява родината по високите форуми на ЮНЕСКО, сред европейските и световни среди да издига името, достойнството, авторитета на България. И то дълги години. И да чуваме от много места с широката си култура, с кипящата си енергия, с извиращите от ръцете ѝ инициативи как тя върши работа, за която тогава едва ли можеше да се намери подходящ българин. А пиесите ѝ се играеха по младежки, по куклени, по детски сцени навсякъде, изданията за малките и по-големите ученици не минаваха без нейните стихове и както в Моцартовата песничка за детския оркестър тя хвана вятъра и дъжда и ги издирижира да изпълнят една чудесна композиция.

Леда Милева написа в „Синя приказка“ как замръкналата мравка преспала в листенцето на едно синьо цветенце, което си нямало име. И сънувала мравката сини сънища, които били такива хубави, че нямало да ги забрави. На сутринта, когато си тръгнала, цветенцето ѝ казало:

Свят ще ви се завие, ако решите да изброите написаното, преведеното, събраното в сти-

хосбирки и антологии от писателката, извършеното от общественичката Леда Милева. Ходили сме заедно на симпозиуми и съвещания за преводна литература в Рига, в Москва, на импозантни, организирани от нея литератур-

ни вечери в Пловдив, във Варна, сътрудничес с преводи в редактираното от нея списание „Панорама“.

Какви отговорни длъжности заемаше тя, където работеше с висока компетентност, безкрайна енергия и удивителен порядък и у нас, и в чужбина. Ведрина нахлу на телевизионния екран, когато тя беше там и привлече толкова интелектуалци около себе си в литературния отдел, при музикалните продукции, в телевизионния театър, в хумора и сатирата, когато тези хора знаеха своето дел и го вършеха на висота!

Тя беше винаги на висота – и в телевизията, и в ЮНЕСКО, и в издателство „Български писател“, и в Съюза на преводачите... И намирам ключа на загадката: – Духът, духът, спиритусът е в постоянен полет. И над него, представям си, как от звездните висини те гледа Гео Милев, казва ти – Прегръщам те, дъще, – и от окоето му капят радостни сълзи. Над теб, златно жълдче от дъба на Касабовия, Милевия род.

